

Západočeská univerzita v Plzni

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY**

**MOŽNOSTI PRÁCE S PROFESIONÁLNÍM DIVADELNÍM
PŘEDSTAVENÍM V MATEŘSKÉ ŠKOLE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tereza Fejková

Učitelství pro MŠ

Vedoucí práce: Mgr. et MgA. Roman Černík

Plzeň, 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedených zdrojů a literatury.

Plzeň, 10. dubna 2017

Podpis

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce Mgr. et MgA. Romanu Černíkovi za jeho věcné připomínky a cenné rady, které mi pomohly při zpracování této bakalářské práce a také pedagogům a tvůrcům divadelního představení, kteří mi poskytli rozhovory.

Anotace

Bakalářská práce *„Možnosti práce s profesionálním divadelním představením v mateřské škole“* se ve své teoretické části zabývá divadlem z pohledu funkce, druhu a sémiotiky, dále jeho vlivem na rozvoj a psychiku dítěte a obecně prací s dítětem v předškolním věku.

Část praktická porovnává přístupy mateřských škol, jak státních a soukromých, tak škol z velkoměsta a maloměsta, v otázkách práce s divadelním představením. Na tuto problematiku pohlíží i z pohledu samotných herců. Bakalářská práce neslouží jako návod, jakým způsobem s divadlem pracovat, ale spíše zkoumá současné trendy využití divadelního představení jako prostředku výchovy v mateřské škole.

Annotation

Bachelor thesis “How to work with a professional theater in the kindergarten” in its theoretical part deals with theater in terms of function, kind and semiotics, furthermore its influence to the development of child’s psychic.

The practical part compares accesses of kindergartens, state and private and from cities and small towns, in matter of work with theater. This bachelor thesis should not be used like an instruction how to work with theater, but more likely investigates current trends of using of theater like an instrument of education given by kindergarten.

Klíčová slova

divadlo, divadelní představení, profesionální divadlo, divadlo pro dětského diváka, divák, předškolní věk, publikum, mateřská škola, dítě, pohádka, herec, pedagog, kulisy

Keywords

theatre, theatre performance, professional theatre, Theatre for child spectator, spectator, pre-schoolage, audience, nursery school, child, fairytale, actor, pedagogue, skenery

OBSAH

ÚVOD	1
1. DIVADLO	3
1.1. Funkce divadla	5
1.2. Druhy divadla	7
1.3. Sémiotika divadla	9
2. VLIV DIVADLA NA ROZVOJ DÍTĚTE A JEHO PSYCHIKU	11
2.1. Divadlo a rozvoj dítěte	11
2.2. Aspekty divadla a jejich vliv na psychiku dítěte.....	13
2.3. Vliv pohádek na rozvoj dítěte	15
3. PRÁCE S DIVÁKEM PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	17
3.1. Co má pedagog k dispozici od divadla?.....	19
3.2. Význam divadla pro předškolní dítě	20
4. PRAKTICKÁ ČÁST – SLEDOVÁNÍ VLIVU DIVADLA NA DÍTĚ	22
4.1. Kvalitativní výzkum	23
4.2. Cíl výzkumu	23
4.3. Použité metody	24
4.4. Rozhovory s pedagogy mateřských škol.....	27
4.5. Rozhovory s tvůrci divadelního představení	30
4.6. Pozorování dětí při divadelním představení.....	32
4.7. Projekt „Kouzelná flétnička“	34
4.8. Klíčové závěry z pedagogického výzkumu	36
ZÁVĚR	40
RESUMÉ	43
CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ	43
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	44
SEZNAM PŘÍLOH	46

ÚVOD

V bakalářské práci nazvané ***Možnosti práce s profesionálním divadelním představením v mateřské škole*** jsou deskriptivně analyzovány možnosti práce s profesionálním divadelním představením, přičemž k samotnému analyzování možností slouží v této práci zvolené metody: rozhovory v rámci pedagogického a divadelního prostředí a pozorování dětského diváka v průběhu divadelního představení. Zdroje k práci jsou čerpány především z primárních zdrojů, knih a odborných článků či z rozhovorů s pedagogy v mateřských školách a herci dětských divadelních představení, které jsou neméně významné. Z použitých zdrojů bych vyzdvihla autora, který se zabývá především tématem divadla, ale přikládá význam i otázce propojení divadla a dětí – Ludka Richtera.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou sledovány dva klíčové aspekty práce, které je potřeba brát v potaz. Prvním aspektem je představení divadla a druhým představení dítěte jako diváka. Cílem práce je zjistit, jak působí profesionální divadlo na rozvoj dětí v mateřské škole. V bakalářské práci se věnuji profesionálnímu divadlu, jelikož se na profesionální herce klade velký důraz na odpovídající kvalifikaci a vyšší umělecké kvality.

V první kapitole nazvané *Divadlo* je představen již zmíněný pojem divadlo, dále jaké jsou funkce a druhy divadla, možnosti inscenací či jak vypadá prostředí divadla. V další kapitole *Dítě jako divák* je již řešený vztah dětí v předškolním věku a jejich schopnosti vnímání profesionálního představení, kterého se děti účastní jako diváci. Následující kapitola nazvaná *Vliv divadla na rozvoj dítěte a jeho psychiku* je zaměřená na pedagogické hodnocení vlivu divadla na rozvoj dětí a jejich psychiku. Taktéž je v této kapitole zmíněno, jaké jsou možnosti využití profesionálního divadla při výuce. Závěrečná teoretická kapitola *Práce s divákem předškolního věku* se věnuje otázkám organizace návštěvy představení a metodiky práce s diváky bezprostředně před i po představení. Na kapitolu navazuje praktická část, v jejímž úvodu jsou představeny *Metody pedagogického výzkumu*, na jejichž základě se práce dále zabývá vlivem divadla na děti. Využito je zejména rozhovorů, ve kterých jsou porovnávány přístupy v soukromé i státní mateřské škole či mateřská škola z maloměsta a z velkoměsta a

jejich využití při výuce. Praktická část je dále doplněna rozhovory se samotnými tvůrci divadla a herci.

1. DIVADLO

V této kapitole je nejprve rozebrán pojem divadlo. Taktéž je zde zmíněno, jaké jsou funkce a druhy divadla, možnosti inscenací či jak vypadá prostředí divadla. Tato kapitola slouží k představení toho, co to je divadlo, co si pod ním představit a jaký má obecně vliv na diváka.

Na otázku, co je vlastně divadlo, nelze stroze odpovědět, jelikož definice divadla je velice rozsáhlá. **Divadlo** může být myšleno jako budova, sál nebo divadelní prostor i jeho části. Někteří jedinci si při slově divadlo představí divadelní soubor, povolání divadelníků nebo obecenstvo. Podle teatrologického slovníku je divadlo fenomén, který má statut tvůrčího uměleckého produktu a také vnímaného objektu. Divadlo využívá materiály vyjadřovacích prostředků, dokonce lze říci, že v tomto umění neexistuje žádný prostředek, jehož použití by zpochybnilo jeho divadelní identitu. V divadle je možný každý materiál k vyjadřování, ale žádný z nich není nutný. Podstatou divadla není materiál, ale „živost“, autenticita a kontakt mezi herci a publikem. Jde o umění, které je tvořené bezprostředním kontaktem tvůrců s vnímátele (Pavlovský, 2004: s. 68- 69).

Od doby, kdy vznikla divadelní věda i divadlo samotné, bylo učiněno mnoho pokusů tento pestrý fenomén jednoduše pojmenovat. Ovšem pojem divadlo je v poslední době používán tak bezbřezě, jako by divadlo bylo vše, na co se lze dívat (Goffman, 1999: s. 56). Divadlo je umění, které nemá žádné pravidla ani poučky. *„Divadlo je podle Richtera napodobivé, zpravidla kolektivní umění znakového charakteru, jež je díky syntéze pohybu, slova, zvuku a obrazu v přímém styku s divákem, přičemž předvádí na vztazích založené situace, které vznikají a jsou řešeny názorným jednáním postav, usilujících o dosažení určitého cíle“*. Divadelní představení může být v různém rozsahu, s příběhem nebo bez něj, může zahrnovat pouze určité scény, ale vždy musí obsahovat nějaké jednání. Pokud má však udržet celek, je důležité, aby všechny jeho motivy dávaly smysl, utvářely a završovaly své téma, čímž se lépe udržuje pozornost diváka (Richter, 2015: s. 5–6).

S divadlem je spojeno hned několik pojmů, které jsou součástí divadelního představení, jako například **divadelnost**, která označuje rysy, jejich chápání vnímátele přibližují divadlu nebo činí divadlem. Divadelnost v sobě

skrývá smyslově názorné aktivity a také přítomnost vizuálních a zvukových prvků. Ty jsou potřebné nejen pro divadelní proveditelnost v čase a prostoru, ale také pro účinnost předváděného děje, při němž se uplatňuje pohyb, obraz, zvuk i slovo (Pavlovský, 2004: s. 68- 69, Richter, 2003: s. 26). Dalším pojmem je **divadelní antropologie**, která nachází v divadle ojedinělý prostor pro experimentování. Sleduje v něm hru, ve které člověk znázorňuje odlišného člověka. Cílem této simulace je ukázat na chování jedince ve společnosti a analyzovat ho. Následujícím pojmem je **divadelní sémiologie**. Jedná se o metodu analýzy textu či představení všímajícího si formálního díla a dynamiky procesu, který vzniká společným přičiněním divadelních tvůrců a obecnstva. Sémiologie je podle M. Foucaulta „*souhrn poznatků a technik, které umožňují rozlišit, kde jsou znaky, definovat, co je ustavuje jako znaky, poznat jejich vazby a zákony jejich zřetězení*“ (Hanáčková, 2013: s. 54, Pavis, 2003: s. 75). Sémiologie se nezabývá vztahem díla ke světu, ale způsobem vytváření smyslu v průběhu divadelního procesu. Od četby dramatického textu režisérem, až po interpretaci divákem. Podle Saussura se jedná o vědu, která se zabývá životem v životě společnosti. Ukazuje nám tak z čeho se sestávají znaky, které řídí zákony. S tímto pojmem úzce souvisí **sémiotika divadla**, která je v tomto ohledu obecná teoretická technika zkoumající společné zákonitosti základních řešení, jakými jsou například reprezentace, komunikace a také poznávací pomůcky (mapy, texty, jazyk, značky, obrazy). Komunikují o jevech, které nemohou být předmětem přímého pozorování. Podle Osolsoba je divadlo sémiotikou pro každého. Trvá na tom, že vše co se nachází na jevišti v divadle, je znak. Tvrdí, že divadlo modeluje situace nepřímého a zprostředkovaného poznání v životní velikosti a v měřítku 1:1. Důrazně vyjadřuje, že to, co je na jevišti, je takzvaný originál, který existuje i ve skutečnosti. (Císař, 2000: s. 34-35). Dalším pojmem je **divadelní žánr**, jenž je určen autorovým úhlem pohledu s tematickými, kompozičními a případně i dalšími formovými vlastnostmi. Základními žánry jsou tragédie, občanské drama a komedie, k nimž můžeme ještě přidat grotesku a absurdní drama. Smíšeným žánrem je tragikomedie. Určení žánru nám napoví, jak máme děj chápat, zda jako přímou realitu či jako komickou nadsázku, fantazijní hru nebo pohádkovou nadrealitu (Richter, 2003: s. 38).

1.1. Funkce divadla

Na divadlo jako takové lze pohlížet z několika úhlů. Vzhledem k tomu, co nám přináší nebo tím, jak nás obohacuje. Divadlo působí na naše vnímání prostřednictvím vizuálních i zvukových vjemů, jež mají vliv na náš estetický prožitek. Divadelní představení má funkci oddychové a zábavné formy.

Umění by nás mělo především obohacovat a přinášet nám nový pohled na situace v našem běžném životě. Výhodou této funkce je, že učí diváka myslet a rozvíjí jeho představivost a fantazii, která obohacuje tvorbu nových myšlenek i činů v reálném životě.

Divadlo zároveň působí na diváka apelativně, svým působením formuje jeho názory, postoje a jednání prostřednictvím vyjadřovaných hodnot. Nabádá jej k aktivitě v různých životních situacích. Zároveň formuje pohled diváka na společenské a mravní hodnoty a utváří v něm pocit sounáležitosti a zodpovědnosti vůči celku. Důraz při inscenaci je kladen taktéž na schopnost vyjadřovat své subjektivní prožitky, projevující se skrze osobnost účastníka inscenace, tak aby byla zachována autentičnost projevů i hrdiny.

Divadlo je založené na známých skutečnostech a na názorech, jež známe ze života, z důvodu, aby bylo zábavné a oddechové a nenutilo nás zbytečně přemýšlet nad neočekávanou situací. Tento fakt je jedním z důvodů, proč jsou v divadelním představení velmi často využívána různá klišé a prostopravdy.

Divadlo působí na smysly, city, vědomí a podvědomí a zasahuje také celou psychiku diváka. Nutí jej uvažovat, probouzet v něm aktivní vztah k předváděnému ději. Divadelní představení naznačuje, jak by měl divák předváděná řešení aplikovat ve svém vlastním životě. Hedonistická funkce vytrhuje diváka ze stereotypního života. Má velmi zábavnou formu, při které divák představení vnímá snadno a bez námahy (Richter, 2015: s. 9, Hořínek, 2008: s. 134).

Další funkcí divadla je, že by mělo uspokojovat jednu ze základních potřeb dítěte – jeho pocit jistoty. Dítě ve své podstatě potřebuje neustále poznávat svět, znát zákonitosti jeho fungování a neustále se ujišťovat o jejich pravdivosti. Již zmíněnou potřebu dítěte lze naplnit vlastní zkušeností zprostředkovanou díky divadelnímu představení, sdělením určitého plnohodnotného poznání či vyvozováním vlastního poznání z jím nahlíženého uměleckého představení.

Výchovnou funkci divadlo poskytuje estetickým a emotivně laděným vyjádřením společenských pravidel a zákonitostí světa s mravním hodnocením. Dítě předškolního a raně¹ školního věku příliš nerozlišuje mezi estetickým a citovým hodnocením svého okolí. Základem jeho estetického vztahu ke skutečnosti je citová složka. Citová zainteresovanost dítěte vzniká až s totožněním se s kladným hrdinou skrze vztahy k postavám v rámci inscenace a jejich činů, přičemž rozumová složka bývá v tomto případě upozaděna.

Je-li dítěti hrdina sympatický, ztotožňuje se s ním i mravně. Vítězství hlavního hrdiny mu přináší pocit zabezpečení s existencí spravedlnosti, do které má posléze ochotu se stylizovat. Jak rozumové tak i mravní poznání je tedy výsledkem emoce způsobené jistým estetickým účinkem. Divadlo je obrazem reálného světa a jeho zákonitostí. Prostřednictvím divadla zprostředkováváme dětem informace o tom, jaký svět je a co v něm bývá odměňováno a co potrestáno. Děti se tedy učí tomu, co je dobré a co naopak špatné. Jak již bylo řečeno, divadlo by mělo naučit děti rozlišovat mezi dobrem a zlem a ukazovat jim takové vzorce chování, kterépak mohou aplikovat v běžném životě. Jak je z výše zmíněného vidět, divadlo v sobě obsahuje nepopíratelně výchovnou funkci. Ovšem na druhou stranu by nemělo být pouze výukovým prostředkem sloužícím pro edukaci nových znalostí či souborem pouček příkazů a zákazů, ale také by mělo sloužit jako doplněk pro ověření již nabytých znalostí a faktů. Kromě toho by divadlo mělo učit dítě vnímání a koncentraci v rámci jejich výchovného procesu (Richter, 2015: s. 10-11).

¹ Vývojová psychologie podle Marie Vágnerové charakterizuje předškolní období od 3 do 6 až 7 let, přičemž konec věkové hranice je stanovený sociálním faktorem - nástupem dítěte školy. Předškolní věk je typický stabilizací vlastní pozice ve světě. Předškolní období je některými chápáno jako období „*druhého dětství*, či *věkem hry*“. V tomto období můžeme sledovat počátky utváření osobnosti. Charakteristické jsou tělesné i psychické změny. V tomto věku se dítě naučí rozeznávat barevné odstíny, učí se chápat třetí rozměr. Na konci tohoto období vnímá perspektivní obrázky jako plošné. Základním způsobem seznamování předškolních dětí se skutečností je přímý styk s věcmi a manipulace s nimi. Řeč je spojována se smyslovou zkušeností. Malé děti vnímají velmi spontánně, podle toho, co je citově. Mezi psychické procesy rozvíjející se v tomto věku intenzivně, řadíme fantazii, která je stimulována dětskými city. Fantazií je nahrazován nedostatek logického myšlení. Při hře se uplatňuje dětská obraznost, což je nejpřirozenější činnost dítěte v předškolním věku. Na estetické citění předškolních dětí působí příklad rodičů, pedagoga, úprava dětského prostředí, vnímání přiměřených uměleckých tvarů (Vágnerová, 2008: s. 173).

1.2. Druhy divadla

Druhů divadelních inscenací je celá řada, od základních druhů až například po různé druhy alternativních inscenací. Tato podkapitola je zaměřena na jejich stručné představení. Neřeší se zde amatérské divadlo, ale naopak profesionální divadlo, které je pro účely mé práce vhodné a podstatnější. Rozdíl mezi profesionálním a amatérským divadlem je v první řadě v rozdílném pojetí. Profesionální herci se divadlu věnují profesně v průběhu života, jak v rámci jejich studia herectví, tak později při jejich herecké práci, které věnují více času a kvality nežli amatérští herci, kteří se ochotnickému divadlu věnují velmi často ve svém volném čase. Díky své herecké profesi, ke které mají odpovídající kvalifikaci, mají větší šance dosahovat vyšších uměleckých kvalit.

K základním druhům divadla patří v první řadě **herecké divadlo**, jehož dominantním prostředkem je herec představující jedinečného, individuálního člověka, který používá určitou mluvu, vyjadřuje se určitými pohyby a zaujímá určitý vzhled.

Neméně důležité je tzv. **divadlo masek**, pro které platí, že je symbolizováno základními tělesnými vlastnostmi a projevy postavy herce, díky nimž herec signalizuje svoji jedinečnost. Na poli obecnosti se však pohybuje se svou předmětnou, jednoznačnou maskou (Hořínek, 2008: s. 77–84).

Dalším významným druhem divadla je **loutkové divadlo**, při kterém jako prostředek k vyjadřování slouží loutka. Tento druh divadla je založený na zobecňování, díky používání výtvarně jednoznačné loutky. Mnohdy bývá s neměnným zjednodušeným vzhledem, pohybem a s absencí mimiky. Loutkové divadlo je syntézou principu dramatického (vyvíjející se jednání), epického (vyprávění za pomoci loutky, přirozenou součástí bývá i vypravěč) a lyrického (obrazovost). Loutkové divadlo disponuje většími technickými možnostmi pro uskutečnění fantastických bytostí a kouzel než divadlo herecké (Richter, 2015: s. 67).

Mimo základní druhy divadel existují, jak již bylo výše zmíněno, druhy divadla alternativního. Jejich inscenace bývají tvárnější, přičemž nabízejí různorodé způsoby sebeprojekce. Obsahují nové motivy pro hledání možností a originální pojetí divadelní inscenace, experimentují s formou, čímž směřují k rozvoji českého divadelního umění o netypickou divadelní formu. Nejnáročnější

diváky zaujme kombinací specifické hudby a výtvarného umění, mnohdy s prvky černé komedie.

K dalším druhům divadla patří například **divadlo taneční**, ve kterém tvůrci vyjadřují své myšlenky tanečním pohybem. Tanečním pohybem se také vyprávějí příběhy či evokují nálady. Tento druh divadla je oblíbeným alternativním divadlem. Dalším druhem divadla je **opera**. Je to hudebně-literární druh umění, jehož vyjadřovacím prostředkem je lidský zpěv. Opera je dramaticky a žánrově otevřený druh hudebního divadla. Podobným divadelním druhem, který je také založený na zpěvu je **muzikál**. Tento druh využívá k vyjádření mluvu, zpěv a také tanec. Podstatou muzikálu není syntéza činohry a hudby, ale syntéza divadla a písně.

K alternativním druhům divadel je taktéž řazeno **divadlo multimedialní, fyzické, pouliční** či **divadlo improvizace**. Všechny tyto druhy divadel jsou v nynějším století stále častěji využívána při výběru druhu inscenace (Bečvářová, 2004: s. 38).

Divadlo se také může rozdělovat podle komunikace s divákem. Například divadlo uzavřeného předvádění, tedy **divadlo iluze**. Takové divadlo usiluje o iluzi, že se jedná o realitu odehrávající se „mimo“ divadelní prostor. Mezi jevištěm a hledištěm není jiná komunikace než hercovo předvádění a divákovo sledování. Herci se v tomto druhu divadla na publikum neobracejí ani nedávají vědět, že o jeho přítomnosti vědí. Přestože se tento druh divadla odlišuje od ostatních druhů divadel, tak je to druh nejfrekventovanější a často ztotožňovaný s divadlem vůbec a také považovaný za jediné „opravdové“ divadlo. Cílem tohoto představení je předvedení předem připravené sdělení. Dalším druhem je **otevřené divadlo**, ve kterém se herci naopak v jisté míře na diváky obracejí jako k partnerům přítomným ve společném prostoru a oslovují je, přičemž neočekávají jejich výrazné zapojení do představení. Existuje i divadlo, které diváka vtahuje do představení jako herce do role. Takové divadlo má předem daný děj a zapojením divákase otvírá prostor pro improvizaci (Pavlovský, 2004: s. 94, Richter, 2006: s. 42- 45).

1.3. Sémiotika divadla

Sémiotika představuje divadelní prostředky používané na jevišti během divadelní inscenace. Sémiotika neboli symbolika představuje široké spektrum symbolů, jež jsou v rámci divadelního představení využity. Do sémiotiky také spadají rekvizity. Většinou se jedná o věci, které potřebujeme k různé činnosti v každodenním životě. Mohou to být například nůžky, jehly, nit, křesla atd. Známe divadelní představení, ve kterém tyto rekvizity nejsou nic jiného než reálné předměty, které znamenají přesně totéž co v životě. Jindy však mohou být tyto rekvizity součástí herecké akce. Prodělají tak proces semiózy a stávají se z nich znaky, jež zastupují rozdílnou realitu, dokonce abstraktní a nehmotnou.

Příkladem sémiotiky využití během divadelního představení je například i samotná otázka barevnosti, jež je rozprostřena na jevišti. Pro dítě je tento druh sémiotiky významný z toho důvodu, že dítě nejdříve potřebuje rozeznat základní barvy, podle toho je pak preferuje. Barvy pro dítě představují hluboký, magický význam, neboť dotváří charakteristiku postav, náladu či celkovou atmosféru. V mladším věku se dítě nadchne pro svítivé barvy, které ho fascinují, neboť jsou jasné a čisté. Dítě k poznávání světa používá přednostně emoce, a proto je barvami oslovíme a zapůsobíme na něj. Starší školní věk začíná vnímat odstíny a tlumenější, více sladěné barvy, což je spojeno přechodem od emočního k intelektuálnímu prožívání vjemů (Císař, 2000: s. 37).

Další podstatnou stránkou sémiotiky je pohybová složka, kdy pohybová akce s neverbálními výrazovými prostředky je na jevišti důležitou součástí představení, neboť oslovuje dětskou duši hlouběji než slova. Dětská pozornost jde slovně udržet velmi těžce, herec musí dítě zaujmout hlavně akcí. Dětské publikum ocení i tzv. přehrávání, tedy práci s hlasem. Jde o tón, který dítěti říká, že představení je pro něj, dítě zpozorní a napojí se. Absenci tohoto tónu, může dítě vnímat jako lhostejnost či nezájem (Veltrubská, 1994: s. 46).

Nelze ani opomenout hudební složku, která je dítětem vnímána velmi citlivě. Děti si zpívaný a rýmovaný text snadněji zapamatují, obzvláště když jde o jednoduché, veselé písničky. Velmi silný efekt má na dítě například scénická hudba. Děti na hudbu velmi dobře reagují, neboť v nich výrazně vzbudí emotivní naladění snadněji než slova.

V neposlední řadě je velice důležitý samotný verbální projev herce, který musí být nějakým způsobem působivý, aby diváka zaujal. Konkrétně děti poznají nepřesvědčivá slova, která jsou v ději navíc. Čtení a vyprávění děti zaujme pro přítomnost vypravěče. Děti, které se v dětství setkaly s předčítáním, vyprávěním a poslechem pohádek, mohou být později trpělivějšími posluchači. V tvorbě pro předškolní děti se mnohdy objevuje verbální stránka představení v podobě techniky vyprávění, kdy herec za pomoci pantomimy či loutky ilustruje vyprávěný příběh. Představení může být pro dítě strhující, pokud se spojí slova s obrazy tak, aby to na dítě působilo intenzivním celistvým prožitkem (Veltrubská, 1994: s. 48-49).

2. VLIV DIVADLA NA ROZVOJ DÍTĚTE A JEHO PSYCHIKU

V této kapitole je řešeno, jaký vliv má divadlo na rozvoj dítěte a jeho psychiku. Tato kapitola slouží k pochopení vlivu divadla na dítě jako diváka, přičemž klíčová role je přisouzena divadelním inscenacím, které mají pro dítě hlavní význam z hlediska jejich rozvoje – pohádky.

Psychika dítěte v předškolním věku je z velké části určována jeho emotivní složkou. V tomto věku je pro něj velmi důležitý vztah k vypravěči pohádky či příběhu, jelikož ho primárně vnímá, na rozdíl od příběhu. Příběh hodnotí velmi subjektivně, což znamená, že si sám určuje preference. Předškolák je ve své podstatě optimista, přehlíží negativní aspekty příběhu, pokud figurují v určitých mezích či se týkají negativních postav. Kvalita dětského vnímání závisí na kvalitě dětské psychiky, do které spadá pozornost, životní zkušenosti a zážitky a také paměť. Klade se také důraz na tělesný a duševní stav diváka a prostředí, ve kterém se nachází. Paměť je pro dítě velice důležitou složkou. Zde je typická obraznost, citovost a živelnost. Dítě si mnohem lépe zapamatuje bezprostřední zážitky než slova, která popisují konkrétní události. Například všeobecné poukazování nebo varování není pro dítě dosti názorné. Dítě si vybavuje podněty, které vzbuzují jeho zájem, radost, nadšení, ale také negativní vzpomínky. Například stačí návštěva u doktora, která může v dítěti vyvolat negativní pocity a dítě se tak v budoucnu bude snažit vyhnout této situaci.

2.1. Divadlo a rozvoj dítěte

Zážitek z divadelního představení je určován z myšlenkových, mravních a citových vjemů vycházejících z inscenace. Vzhledem k tomu, že v mladším školním věku se vyvíjí působení smyslů a také paměť, tak je dětské publikum schopno velice intenzivně prožívat činnost, která se odehrává na jevišti. Také reakce dětí na představení jsou většinou odlišné od dospělých. Podle Zdeňka Hořínka jsou děti schopné mnohem intenzivněji vnímat, nežli dospělí. Děti jsou zvyklé potýkat se s neznámými a nesrozumitelnými jevy a dokážou se s nimi lehce vyrovnat, zatímco dospělí nové jevy přijímají a vyrovnávají se s nimi velmi těžce. Děti vyvíjejí usilovnou snahu porozumět smyslu a také se snaží situace vytvářené na jevišti propojit se svými životními zkušenostmi. Samotná návštěva divadla

v dětech vyvolává pozitivní pocity, neboť se s divadlem nesetkávají každý den. Jedná se o mimořádnou událost, kde sdílí společně s ostatními radost a nadšení. Tyto pocity se nevytváří pouze z divadelního představení, ale také z doplňků příslušících k divadelnímu představení, tím je myšlena například možnost slavnostního oblečení do společnosti, kouzlo prostředí divadla a i samotná cesta, která předchází příchodu do divadla (Mlejnek, 1986: s. 64-65).

Na druhou stranu se s divadelním představením pojí i negativní aspekty, které ovlivňují konečné provedení inscenace. Tyto negativní aspekty se projevují v nedostacích současných divadelních her pro děti. Takovým příkladem může být samotný přístup tvůrců profesionálního divadla, kdy se často mylně domnívají, že k tomu, aby zaujali dětské publikum, musí vytvořit na jevišti co nejvíce barev, hudby, kulis nebo kostýmních prvků. Jejich snaha by se však měla více soustředit na stránku vnímání a uchopení smyslu z celkového pojetí inscenace. Někteří autoři, například Richter, se domnívají, že by měla být zachována zásada: *méně je někdy více*. Mnohdy dětské publikum ocení spíše méně efektů a celkové sémiotiky, ale rychle si všimne, že divadlo postrádá smysluplnost na úkor překrývání kulisních efektů a jiné sémiotiky. Divadlo by nemělo za každou cenu usilovat o to, aby bylo především veselé. To že děti mají rády legraci, neznamená, že musí být celé představení postaveno jen na padání, hlasitém křiku, neustálém smíchu či různých grimasách. Divadlo, které je dobré pro děti, by také mělo být dobré pro dospělého. Jednoduše řečeno by se dětem nemělo hrát „slabomyslné“ divadlo, které nedává smysl, ale měly by postupně poznávat situace, které se mohou vyskytnout v běžném životě. Důležité je určit správné představení podle věku dítěte. Je potřeba přizpůsobit obsah a formu představení k věku dítěte. Měli bychom si uvědomit nejen věk dítěte, ale také možnosti, dosažené schopnosti a znalosti (Richter, 2015: s. 104).

Špatným divadlem dětské publikum neničíme, ale ochuzujeme je o hlubší, zapamatovatelnější a vzrušivější zážitek. Také je okrádáme o estetickou líbivost, o emoce a katarzi a také o uspokojení. Neochuzujeme jen jejich přítomnost, ale také jejich budoucnost. Divadlo je jeden z obecně nejpřístupnějších mostů, přes který se lze dostat do krajiny umění. A zařadit se tak mezi ty, kteří si našli cestu k umění a díky tomu neznají nudu. Divadlo jim tak umožňuje hlouběji vnímat obraz či

hudbu. Mají zcitlivělou vnímavost, bystřejší uši a oči k vidění reality (Urbanová, 1993: s. 9).

Zásadním pravidlem je, že představení by mělo obsahovat děj, který bude dětské publikum přitahovat. Výhodou takovéto inscenace je, že divák se v něm zhlédne a dokáže udržet pozornost. Není vhodné používat přespříliš zdobnělin a nemělo by se narážet v textu na různé dvojsmysly. Inscenace by měla být vždy obsahově jednoznačná, aby ji děti snadno pochopily a nemusely nad ní složitě přemýšlet. Herec by měl všech svých prostředků využívat s určitou mírou a nepřehánět časté opakování stejných jevů. Ovšem tím nejdůležitějším v rámci přípravy dětského představení je neopomenut na skutečnost, že by se i dětské publikum mělo efektivně zapojovat do dění například tleskáním, dotazováním apod. Zároveň je důležité pamatovat, že by mělo docházet k zapojení většinové části publika a nejen některých jedinců, což by mohlo u vybraných jedinců vyvolat negativní emoce, jelikož některé děti nejsou rády středem pozornosti. Jednoduše řečeno, u divadelních představení se musí více přemýšlet nad možnostmi nezáměrného efektu, který může nějakým způsobem ovlivnit. Děti jsou totiž, jak již bylo řečeno, vnímavější ke všem vjemům, jak těm přímým, tak k těm nepřímým, nežli dospělý jedinec (Richter, 2015: s. 32-34).

2.2. Aspekty divadla a jejich vliv na psychiku dítěte

Jednou z psychických funkcí jedince je vnímání, které je charakterizováno jako odraz skutečnosti působící v daném okamžiku na naše smyslové orgány. Pokud dítě vnímá divadelní představení všemi svými smysly (rozumově i emocionálně) vykazuje prvky aktivního diváka, který je tím nejlepším divákem, o kterého by se mělo usilovat a zároveň se snažit takového diváka dále rozvíjet. K celkovému vnímání se dítě dostane v přímém styku s jevištěm, přičemž hodnota vnímání u dětí závisí na jeho psychické zralosti, jako například na úrovni jeho paměti, pozornosti, zkušenosti nebo také na duševním či tělesném stavu dítěte. Velkou roli zde hraje prostředí, ve kterém se dítě nachází. Taktéž je podstatné, aby při estetickém vnímání divadelního představení došlo k efektivnímu smysluplnému soustředění pozornosti na sledovanou inscenaci. V souvislosti s tím je kladen důraz na kvalitu představivosti a fantazie, která je závislá na intenzitě estetického vnímání. Zážitek je nevyhovující v případě, že dítě nemá dostatečně

rozvinutou představivost. Na kvalitě těchto vjemů je závislá intenzita vnímání, která je důležitá, proto aby dítěti byl poskytnutý prostor pro jeho fantazii a představivost, jelikož to ovlivňuje nejen estetický zážitek, ale také chování dítěte. Fantazie je pro dítě velmi podstatná, z důvodu toho, že ji dítě často zaměňuje s realitou, zvláště pokud se pro něj jeví jako výhodnější a uspokojivější.

Podle J. Piageta se tyto složky vnímání mění kolem desátého roku, kdy se dítě zabývá abstraktním uměním. Další důležitou složkou, která se podílí na estetickém vnímání, je paměť. Bez této složky by dítě nemohlo uchovávat a používat informace, které získalo z předchozích zážitků. Do psychických funkcí je také zahrnuta emotivní složka, která ovlivňuje intenzitu vnímání. Zásobu emocí představuje pro dítě především hra, která je právě pomocí divadelní inscenace prezentovaná. Děti dokážou okamžitě podlehnout iluzi, ale zároveň si uvědomují, že se jedná o pouhou hru. Napětí z hrané situace, které působí na děti v průběhu inscenace, zvažuje dětský prožitek z divadelního představení (Mlejnek, 1986: s. 57).

Dle Jan-Uwe Rogge dětský divák vnímá realitu „celým tělem“, všemi smysly. Jeho potřebou je přehrávat napínavé útržky děje, což vede k úspěšnému vyrovnání se s napětím. Rozlišuje vnímání podle psychické vyspělosti dětí a podle věku. Děti v období předškolního věku mají vnímání zaměřené na jednotlivosti, to znamená, že u nich dochází k věrnému reprodukování detailů. Do vyprávění se promítá jejich vlastní zkušenost. Nejvíce se zajímají o jednotlivé scény, které nejsou schopni propojit do souvislého celku. S rostoucím věkem se zvyšuje jejich schopnost participace na ději, projevující se mimikou, gesty, výkřiky či fyziologickými projevy. Pozornost dětí v tomto věku je krátkodobá, střídají se intenzivní fáze s fázemi odklonů a úniků k vedlejším činnostem (Mlejnek, 1986: s. 57).

2.3. Vliv pohádek na rozvoj dítěte

Funkcí pohádek² je zábava, poznávání a upevňování vědomí o řádu světa, poznávání hodnot, mravní výchovy, zvládnání základů mezilidských vztahů a vytváření a upevňování ideálů. Ovšem mimo jiné se rozvíjí i představivost, fantazie, myšlení či jazyk (Richter, 2004: s. 41).

To nejdůležitější, co pohádka dětem poskytuje, je zábavnost a estetický požitek. Především poznávání dobra a zla. A nejen to, ale také řešení situací či problémů, které mohou nastat v běžném životě. Pohádka poukazuje na to, jak by měly vypadat mezilidské vztahy a jejich zákonitosti. Jak by se mělo dítě chovat či vycházet s lidmi, které ho obklopují. Pohádka nabízí dítěti srozumitelné obrazy a poskytuje mu s jejich pomocí celkový pohled na život a jeho stěžejní okolnosti.

Ovlivňuje také mravní výchovu, kdy dětem ukazuje, že je dobro odměněno, zatímco zlo je potrestáno. Poukazuje na to, že většinou je zohledněno varování a posléze přichází trest. Nakonec vždy dobro vítězí nad zlem. Pohádka také přispívá k růstu osobnosti, kdy se dítě ztotožňuje s hlavním hrdinou a chce se mu, co nejvíce podobat. Pohádka také posiluje sebedůvěru tím, že ukazuje, jak překonat svůj strach, ponížení a jak se vypořádat s nedostatky a nepříjemnostmi každodenního života. Dítě si vynahradí své nedostatky a nejistoty pomocí hrdiny, do kterého se vcítí.

Děti předškolního věku upřednostňují jednodušší vyprávění lidových pohádek, které mají šťastný konec a hrdinu, který zvítězí. Dítě v předškolním věku není schopno abstraktně přemýšlet. Chápe vyprávění jen s konkrétním názorným obsahem, a proto pohádka dětem ukazuje jasné postavy, které označují dobro a zlo. Veškeré vlastnosti poukazují přímou charakteristikou, konkrétními činy, které jsou doplněné příslušným vzhledem. Dětské publikum upřednostňuje jasnou a výraznou podobu jevu a absolutizující kladné i záporné kvality. V tomto pohádka

²Pohádky nebyly původně určené dětem, nýbrž se kdysi vyprávěli především pro dospělé. Až na přelomu 19. - 20. století se staly výlučně dětskou zábavou. Vliv na tuto skutečnost měl rozvoj racionality a ústup mystického myšlení. Právě tyto skutečnosti vytlačily pohádkový výklad svých příběhů mezi dospělými a umožnily tak nástup pohádek jako dětské záležitosti (Richter, 2004: s. 44).

napomáhá k chápání hodnot. Pro pohádku je také typické přenášení lidských vlastností na předměty, bájně bytosti či přírodní síly jako je například jednající koblížek, šídlo nebo dokonce mluvící zvířata. Takové chování můžeme vidět i v reálném světě, kdy děti trestají předmět, o který se uhodily, foukají nebo hladí předmět, který si „natloukl“, povídají si s věcmi, hračkami, zvířaty a představují si, že jim dané předměty odpovídají.

Důležité pro dítě je opakování pohádek. Z hlediska zapamatování, porozumění, potvrzení toho, co děti tuší či vědí a také spoluvytváření rituálního charakteru. Nejčastějším opakováním jsou postavy, pravidla a také děj, ve kterém jsou typické cesty, úkoly, setkání i činy. Pohádka ale také mívá určité nevýhody. Svou nereálností vytváří u dětí mylnou představu o světě.

3. PRÁCE S DIVÁKEM PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Tato kapitola pojednává o tom, jak by měl pedagog rozvíjet dětského diváka. Jak připravit dětské publikum na divadelní představení. Jak se zachovat v průběhu představení. A také jak pracovat s pocity dětí z divadla. V konečné části kapitoly jsou zmíněny metody práce, které může pedagog využít k rozvoji dětského diváka.

Jednou ze základních úloh pedagoga je respektovat individualitu dítěte a esteticko-výchovnými prostředky působit na rozvoj jeho osobnosti. Pedagog by měl podněcovat jeho obrazotvornost a dávat prostor jeho tvořivosti nejen ve výtvarných činnostech. Charakter pedagoga se nedokáže obejít bez citlivého vztahu k dětem, bez znalosti jejich individuálních potřeb a zálib. Měl by vzbudit zájem dítěte před chystanou návštěvou divadelního představení. Důležitá je příprava návštěvy divadelního představení, které je pomíjivé a nemůžeme se k němu vrátit, tak jak bývá zvykem u knihy. Zvláště u nejmenších dětí je příprava velmi důležitá, protože se teprve seznamují s uměleckým druhem a neznají ani konvence divadelního diváka, nezbytné pro nerušené vnímání divadelního představení. Pedagog by měl děti seznámit se základy chování v divadle a s volbou vhodného oděvu pro tuto událost. Již zpráva o chystané návštěvě divadla v dětech vyvolá dychtivé očekávání. Děti se samy dožadují informací a těší se na radostný zážitek. Úspěch divadla nezáleží pouze na hercích, ale také na kvalitní přípravě dětských diváků, kterou provádí sám pedagog. Návštěva divadla předpokládá předchozí navození nálady, schopnost soustředění, zapojení fantazie a citový přístup. Pokud příprava bude provedena běžným a nezajímavým způsobem, strhuje sváteční návštěvu divadla mezi běžné školní akce a děti k pozornému vnímání jevištního díla nemotivuje. Z toho vyplývá, že by se měly děti zábavnou formou dozvědět vše, co jim má umožnit pochopit jevištní dílo. Podle Richtera *„Příprava na představení neznamena seznamování dětí se samotnou předlohou, ale naladění dítěte a kypření půdy: dítě se mělo dozvědět titul, na nějž jde, o jaký žánr půjde (zdaleka ne vždy jde o pohádku), jaké prostředky a postupy může očekávat (loutky? herci? pantomima? muzikál?) a dojde-li učitel či rodič k závěru, že je to užitečné, může dítěti i naznačit, oč v ději asi půjde.“* Úlohou pedagoga je dětského diváka nejen přivést do divadla, připravit a vhodně ho motivovat na představení, ale i sledovat jeho reakce v průběhu

představení. Také by měl zvážit usazení nejmenších dětí do prvních řad, kde jsou děti ve velmi blízkém kontaktu s herci. Pro děti mladšího věku jsou herci jako cizí lidé, kteří dělají „divné“ věci. Mohou se tak cítit nepříjemně a zážitek z divadelního představení by pro ně nemělo takový význam.

Pedagog by se měl divadelního představení zúčastnit stejně jako dětské publikum. Neměl by žádným způsobem narušovat představení, případně zasahovat hlasitým napomináním dětí. Nejdůležitější fází pro pedagoga je reflexe a zhodnocení bezprostředně po návratu z divadelního představení, neboť je dítě ještě plné dojmů, s kterými je vhodné pracovat. Pedagog by měl zahájit diskuzi, ve které se děti vyjádří. Je důležité, aby dítě dokázalo říci svůj vlastní názor a hodnocení shlédnutého divadelního představení. Ze zpětné vazby čerpá jak dítě, tak pedagog. Zážitek z představení lze prohloubit také využitím dramatické, výtvarné nebo hudební činnosti (Mlejnek, 1986: s. 79, Richter, 2015: s. 137).

Pro pedagoga je velmi vhodné využít ve vzdělávacím programu dramatickou výchovu. Podstatnou složkou dramatické výchovy je hra, jednání, konání a akce. Pedagog by měl nabízet možnost stavět na zážitcích dítěte a aktivně děti zapojovat do programu, kdy děti samy zkoumají a objevují svět, člověka, společnost a dokonce i sebe samy. Takové činnosti vedou k soustředění pozornosti, zbavení ostychu a také k uvolnění. Rozvíjí nové poznatky, dovednosti, postoje a také charakterové vlastnosti. Tímto pedagog může děti lépe motivovat a vytvářet tak vstřícnou atmosféru pro spolupráci všech dětí. Pomocí dramatické výchovy se dítě naučí tvořivě řešit praktické problémy, se kterými se může setkat v reálném životě. Dále se naučí respektovat své okolí, ostatní děti a jejich názory a spolupracovat a podílet se na společném díle.

Klíčovým prostředkem pro pedagoga je dramatická hra, která využívá dvě metody. První metoda je improvizace, při které pedagog sleduje, jak se dítě zachová v uměle vytvořené situaci, kdy dítě samo hledá nejvhodnější způsob jednání a vyřešení situace. Zatímco u druhé metody, která se nazývá interpretace, vychází dítě z literární předlohy nebo také z výtvarného či hudebního díla. Odkrývá a přibližuje umělecké obsahy a umožňuje vlastním prožitkem pochopit jejich podstatu. Tyto metody se většinou velmi často prolínají a vzájemně se doplňují (Bláhová, 1996: s. 22- 24).

Shrnutí této kapitoly je, že by pedagog měl respektovat individualitu dítěte, působit na dítě esteticko-výchovnými prostředky. Dále by dětem měl divadelní hru

představit a navnadit je na téma představení, kterého se děti zúčastní. Při představení by měl pedagog sledovat reakce dětí a v neposlední řadě by měl s dětmi po představení zahájit diskuzi, ve které by děti měly říci své reflexe a pocity z představení a společně si vyhodnotit celou inscenaci.

3.1. Co má pedagog k dispozici od divadla?

Tato podkapitola slouží k představení toho, co dostává pedagog v mateřské škole od divadla. A také je zde zmíněno, jaké má pedagog možnosti ve výběru divadelního představení. Kapitola také poukazuje na to, že profesionální divadla komunikují s pedagogy na profesionální úrovni, disponují s profesionálním servisem, kdy mají pro mateřské školy připravené různé výukové materiály a katalogy s nabídkami divadelních představení.

Divadlo zpravidla nabízí mateřským školám katalogy kulturních a vzdělávacích pořadů, ve kterých je uvedený program divadelních představení. Pedagogové tak mají možnost nahlédnout do celoročního programu, který je připravován právě pro mateřské školy. U každého představení je stručný popis inscenace. O jaký žánr se jedná, o čem dané dílo pojednává a také jaké postavy v představení vystupují. V nabídce jsou zpravidla divadelní představení klasických a současných pohádek, dobrodružné příběhy nebo dramatické úpravy velkých českých i světových literárních děl pro všechny věkové kategorie.

Mnoho divadel také nabízí různé prohlídky divadelního zákulisí, kde dětem ukážou například, jak vypadá divadlo v zákulisí, kde se připravují herci na své výstupy a také do divadelní dílny, kde vznikají scény navržené předními českými scénografy. Divadlo také mateřským školám nabízí různé metodické listy, které více vtáhnou děti do tématu představení. Některá divadla v současné době, také nabízí projekt Školní výlet, který je určen pro mateřské školy z jiných měst. V nabídce je zahrnuto divadelní představení, návštěva dalších městských institucí, například Pivovarské muzeum, Plzeňské podzemí, Muzeum loutek nebo prohlídka zoologické zahrady. Divadlo je také ochotné zprostředkovat dopravu autobusem z jiného města. Nabídka divadel je v dnešní době různorodá. Pedagogové tak mají více možností, jak zapojit divadlo do vzdělávacího programu.

Jak by měl pedagog vybírat divadla pro děti? Především by měl brát velký ohled na věk dětí, intelektuální úroveň a kulturní zkušenost a vybavenost.

Pozornost by měl pedagog věnovat i údajům o délce představení. Pro menší věkové kategorie dětí by měl zvolit maximálně pětáctiřicetiminutové představení, u kterého děti vydrží. Pro děti šestiletého, až sedmiletého věku je takovou hranicí hodinová inscenace. Měl by zvolit takové představení, které je dětem daného věku blízké a lehce pochopitelné. Také by měl vzít v potaz, jaké je téma divadelního představení. Bylo by dobré, aby představení navazovalo na téma, které děti již probíraly v mateřské škole. Důležitým faktorem je také prostředí a dostupnost divadla. Pedagog by měl zvolit takové divadlo, u kterého není problém s dostupností. Taktéž by měl brát ohled na to, kolik takové divadlo stojí a jaké mají rodiče finanční prostředky. Pedagogové často divadla vybírají podle propagačních materiálů či výřečnosti nebo neodbytnosti nabízejících. Dalším atributem jsou okolnosti jako například počet herců nebo slavná jména účinkujících. Nejčastěji však zvolí divadlo podle úsudků kolegů či známých. Není lepší způsob výběru divadelního představení, než sám inscenaci předem vidět. Bohužel tato možnost není vždy možná, a proto pedagog dává přednost referencím či radám.

3.2. Význam divadla pro předškolní dítě

V této kapitole shrnuji teoretické poznatky ohledně vlivu divadla na dítě, které dále budu sledovat v praktické části. Podle Richtera a Hořínka lze na divadlo pohlížet z několika směrů. Podle toho, čím nás obohacuje a co nám přináší. Divadelní představení dítě obohacuje a přináší mu nový pohled na svět a na situace, se kterými se dítě může pravděpodobně setkat v běžném životě. Divadlo má také vliv na výchovnou funkci, která poskytuje estetickým a emotivním vyjádřením společenských pravidel a zákonitostí světa s mravním hodnocením. Poukazuje na to, že dobro vždy zvítězí nad zlem a je odměněno, zatímco zlo je potrestáno. Divadlo tak ovlivňuje chování dítěte ve společnosti.

Podle Richtera divadlo slouží jako výukový prostředek pro edukaci nových znalostí s různými poučkami, příkazy a zákazy. Také slouží k ověření již získaných poznatků a znalostí. Divadlo by také mělo mít velký vliv na vnímání a koncentraci dítěte v rámci výchovného procesu.

Na základě tvrzení J. Piageta se na estetickém vnímání podílí také paměť, bez které by si dítě nemohlo uchovávat informace, které získalo z předešlých zážitků. Intenzitu vnímání ovlivňuje emotivní složka, čímž zásobu emocí

představuje pro dítě především hra, která je pomocí divadelní inscenace prezentována. Dle Jan-Uwe Rogge děti v období předškolního věku vnímají jednotlivosti, u nichž dochází k reprodukování detailů, díky nimž se dokážou vcítit do hlavního hrdiny a promítají si tak do vyprávění své vlastní zkušenosti.

4. PRAKTICKÁ ČÁST – SLEDOVÁNÍ VLIVU DIVADLA NA DÍTĚ

Tato kapitola slouží k propojení teoretického základu z předešlých kapitol s pedagogickým výzkumem. V této kapitole jsou představeny metody pedagogického výzkumu. Taktéž zde není opomenuto, jaké limity tento pedagogický výzkum má a ke kterým je tedy nutno přihlédnout. Pomocí rozhovorů bylo zjištěno, jak pedagogové vnímají vliv divadelních představení na rozvoj dětí a jejich psychiku. Zároveň došlo ke zjištění, že v rozdílných mateřských školách je různě využíváno divadlo pro výuku dětí, jelikož je v různých institucích v odlišné intenzitě chápán význam divadelních inscenací pro děti a z toho důvodu je jejich přítomnost v rámci výuky v mateřských školách různorodě využita.

Ve své praktické části jsem zrealizovala několik rozhovorů, jak s ředitelkami, tak i s učitelkami, které působí v mateřských školách. Na základě svého pozorování jsem dospěla k názoru, že je vhodné vybrat jednu mateřskou školu z řad státních a druhou naopak soukromého rázu. Důvodem tohoto výběru bylo to, že jsem v rámci své praxe mohla navštívit tyto dvě odlišné instituce. Ve své praxi jsem se setkala s tím, že ve státní škole se s profesionálním divadlem pracovalo mnohem více, než tomu bylo v soukromé mateřské škole. Další kritérium pro výběr mateřských škol bylo jejich prostředí. Již zmíněné dvě mateřské školy se nachází ve větším městě, zatímco třetí mateřská škola se naopak nachází v maloměstě a tedy prostředí je v některých aspektech odlišné, což by mohlo mít velký vliv na možnosti práce či účasti na profesionálním divadelním představení. Tímto je myšleno, že mateřské školy ve velkoměstě mají více možností se setkat s profesionálním divadlem a také mají výhodu s výběrem druhů divadel. Kdežto mateřské školy, které se nacházejí v maloměstě, nemají tolik možností a dostupnost profesionálního divadla zde nemusí být na takové úrovni jako ve velkoměstě.

4.1. Kvalitativní výzkum

Někteří autoři vymezují kvalitativní výzkum na základě použitých metod. Kvalitativní výzkumníci využívají zejména tři typy dat, kterými jsou rozhovory, data z pozorování a data z dokumentů. Při rozhovoru záleží na jeho účelu a podobě. Cílem hloubkového a polostrukturovaného rozhovoru je získat podrobné informace o studovaném jevu. V kvalitativním výzkumu se tedy pracuje se slovy a s textem. Dalším rysem výzkumu je malý počet respondentů. Zaměřuje se tak na jednotlivce nebo menší skupiny (Švaříček, 2014: s. 13-14).

4.2. Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jaký vliv má profesionální divadlo na děti v mateřské škole podle pedagogů, kteří s dětmi tráví většinu času. Rozhodla jsem se pro zjištění názorů a zkušeností pedagogů v mateřské škole. Také jsem chtěla zjistit, zda se názory pedagogů shodují s odbornou publikací, popřípadě zda se v průběhu času pedagogové dívají na návštěvu divadla jako na zcela jiný prostředek pro rozvoj a výchovu dítěte nebo zda byl tento trend úplně upozaděn. Dále jsem také chtěla prozkoumat, zda jsou v této oblasti nějaké rozdíly, co se týče zařízení s předškolním vzděláváním, zdali k divadelnímu představení odlišné mateřské školy přistupují rozdílně nebo využívají stejné metody. Ke zjištění bych také chtěla přispět rozhovory se samotnými tvůrci divadla. V neposlední řadě jsem popsala své pozorování divadelního představení. Ve výzkumu využívám strukturované rozhovory a také přímé pozorování.

4.3. Použité metody

V této kapitole se pojednává o metodě pedagogického výzkumu, který jsem využila ve své práci. Jsou zde rozebrány následující metody a tím jsou rozhovor a pozorování. Nejprve je řešeno, jak se metody provádí a poté jaký mají význam v rámci zkoumaného problému. Pro výpovědní hodnotu považuji za nutné použít v této práci více metod.

Termín metodologie je ovšem velmi složitý a můžeme říci, že se užívá v zásadě ve dvojitým smyslu: v širším smyslu představuje obecné metodologie věd a v užším smyslu označuje teorii vědeckého poznávání. Právě na druhé označení je tato kapitola zaměřena. Existuje řada metod, ale obecně platí, že vědecký výzkum musí respektovat základní pravidla směru našeho zkoumání. Za prvé musí odpovídat zkoumanému předmětu, respektovat vzájemnou provázanost mezi metodou a vědeckým systémem a dále fakt, že předmět vědy a její obsah jsou určující pro volbu metody. Metoda výzkumu by měla být objektivní a výzkumník by měl o objektivitu usilovat. Objektivita výzkumu spočívá v tom, že zachycuje variabilitu a vzájemnou provázanost mezi jevem a podstatou daného problému. V neposlední řadě je důležité respektovat jednotu teoretického a empirického přístupu. S výběrem metody úzce souvisí technika sběru dat, kam patří například přímé pozorování, rozhovor, dotazník či analýza dokumentů (Pelikán, 1998: s.9–13).

Rozhovor je konverzace obvykle mezi dvěma lidmi, přičemž během konverzace jedna osoba neboli tazatel hledá odpovědi na konkrétní otázky od druhé osoby, která je dotazovaná. Bez ohledu na záměr a bez ohledu na to, jak citlivé nebo osobní téma, mluvíme zde o vztahu, kdy jeden je kontrolován druhým, což může být někdy komplikací, jelikož kontrolu v dnešní době chápeme negativně. Forma a styl rozhovoru jsou podřízeny jeho účelu.

Tato metoda slouží k získání nejrůznějších informací, jako jsou například subjektivní pocity, znalosti, prožitky, postoje či názory určitých jedinců na různé vývojové úrovni. Rozhovor by měl vždy probíhat za vhodné situace. Měly bychom dbát na časový prostor a také na přirozené a příjemné prostředí, ve kterém by měly být pouze osoby, kterých se rozhovor týká. Důležité je navázání osobního kontaktu, který umožňuje hlubší vniknutí do motivů a postojů respondenta. Mělo by se zpravidla začínat nejobecnějšími otázkami, které respondenta uvedou do

tématu. Otázky by měly být jasné a srozumitelné. Měli bychom respektovat věk a vzdělání respondentů. Tazatel by měl sledovat reakci jedince na kladené otázky a správně reagovat. Další významnou složkou je vytvoření uvolněné a příjemné atmosféry a vztahu mezi výzkumníkem a respondentem. Tazatel by měl projevat zájem o výpovědi jedince. Velký vliv má také úprava zevnějšku tazatele a chování v průběhu rozhovoru. V neposlední řadě je důležité brát zřetel na přesný záznam průběhu. Provádíme-li záznam v průběhu rozhovoru, narušíme tak navazování kontaktu a vytvoříme nepříznivé atmosféry. Pokud zaznamenáváme informace po ukončení rozhovoru, tak jsou zde kladeny větší nároky na zapamatování. Pro záznam je nejvýhodnější využít technické prostředky, jako jsou například diktafon či magnetofon. Pro většinu respondentů jsou tyto prostředky zcela běžným zařízením, a proto tyto prostředky nemají rušivý vliv na průběh rozhovoru.

Rozhovor může být strukturovaný, tak že jsou předem určeny otázky, na které má daná osoba odpovídat. Tazatel k otázkám nepřispívá svými komentáři. Pouze se dotazuje a zaznamenává odpovědi nebo si je nahrává na diktafon. Strukturovaný rozhovor je ve velmi blízkém vztahu s dotazníkem. Liší se pouze tím, že záznam údajů provádí tazatel. Výhodou strukturovaného rozhovoru je to, že poskytuje všem jedincům stejné podmínky a také to, že získané informace se dají lépe zpracovávat. Zatímco nevýhodou je obtížnější navazování kontaktu. Dále se rozhovor dělí na nestrukturovaný, který se více přibližuje k přirozené komunikaci mezi lidmi. Tazateli musí být jasné, které informace má od jedince získat. Liší se však tím, že si sám tazatel určuje formulaci otázek a také jejich sled. Může se také vracet k nejasným a zajímavým otázkám ve výpovědi. Výhodou tohoto typu rozhovoru je především to, že umožňuje snadnější navázání kontaktu a tím i bezprostřednější a upřímnější projev. Nevýhodou je zde to, že nemají všichni respondenti stejné podmínky a rozhovor neposkytuje přímo kvantitativně zpracovatelný materiál.

V neposlední řadě je polostrukturované interview, které je kompromisem výše uvedených typů rozhovorů. Jedincům se nabízí k jednotlivým otázkám několik alternativních odpovědí, ale také se od nich vyžaduje vysvětlení či zdůvodnění odpovědi (Chráska, 2007: s. 182-183).

Ve své bakalářské práci využívám strukturovaný rozhovor, u kterého mám předem stanovené otázky.

Další metodou, kterou využívám v praktické části je pozorování. Pozorování se považuje za jednu z nejtěžších metod sběru dat v kvalitativním výzkumu. Účelem pozorování je zachytit, co se děje a jak vypadá daná situace. Pozorování se dělí na zúčastněné a nezúčastněné. Zúčastněné pozorování je tehdy, kdy sledujeme studované jevy přímo v prostředí, kde se odehrávají. Při tomto pozorování dochází k interakci mezi výzkumníkem a pozorovanými účastníky, při kterém badatel nezasahuje do činností. Zpravidla se dále rozlišuje pozorování skryté a otevřené. Při skrytém pozorování jedinci netuší, že jsou pozorováni, zatímco při otevřeném pozorování jsou informováni, že je badatel pozoruje. Dále se pozorování rozděluje na přímé a nepřímé, kdy přímé pozorování znamená, že se badatel účastní zkoumaného jevu v čase jeho průběhu, zatímco při nepřímém se badatel neocitá přímo ve zkoumaném terénu, ale pouze získává informace ze záznamu proběhnuté činnosti, který byl pořízen za účelem výzkumu. Posledním dělením je pozorování strukturované a nestrukturované. Při strukturovaném hledáme odpověď na předem vymezené a určité jevy a při nestrukturovaném pozorování se snažíme získat zhuštěný popis jednání, které nemáme dopředu přesně určené.

Ve své praktické části využívám zúčastněné pozorování, které je skryté, přímé a nestrukturované.

4.4. Rozhovory s pedagogy mateřských škol

V praktické části jsem zrealizovala několik rozhovorů, které jsem vedla vždy nejprve s ředitelkou příslušné mateřské školy a poté s učitelkou působící ve stejné školce. Jak již bylo zmíněno výše, navštívila jsem mateřskou školu v Kadani (rozhovor viz.příloha č.1 a č.2), soukromou mateřskou školu v Plzni (rozhovor viz. č.3 a č.4) a státní mateřskou školu v Plzni (rozhovor viz. č.5 a č.6). Vždy byli příslušní pedagogové velmi vstřícní, milí a rádi mi poskytl informace, které jsem později vypracovala ve své praktické části bakalářské práce. Použila jsem strukturovaný rozhovor, ve kterém jsem si stanovila jasné otázky. Rozhovor jsem využila u všech respondentů. Rozhovory jsou k dispozici v přílohách této bakalářské práce.

Z rozhovorů s pedagogy v mateřských školách vyplynulo, že divadlo ovlivňuje psychiku dítěte, přičemž se na této skutečnosti shodují, jak pedagogové s větší praxí, tak i ti s méně zkušenostmi. Dle názorů pedagogů má profesionální divadlo jednoznačně vliv estetický, morální a řečový a všestranně rozvíjí osobnost dítěte. Taktéž z rozhovorů vyplynulo, že díky vlivu divadla děti rozvíjejí pohyb, rytmiku i například zpěv. Zajímavostí je, že na stejných aspektech se shodli všichni pedagogové. V rámci státních mateřských školek bylo dále zjištěno, že je v jejich školních vzdělávacích programech zařazen i prvek divadla. Příkladem toho může být mateřská škola působící v Kadani, kde divadlo je součástí každodenního programu. Paní učitelky zde mají divadelní kroužek a také se v této školce konají různá divadelní představení, která vychází z regionální či celorepublikové nabídky. Mají zde také například nabídky účastnit se představení v kadaňském divadle Orfeum. Zároveň organizují řadu akcí od místního kina přes občasně akce na střelnici (kulturní zařízení). Vždy záleží na tom, co učitelky z dané nabídky vyberou. S výběrem nabídky by se měla pojit tematika, které se děti v daném období věnují. Výhodou spojení školní tematiky s inscenací divadla je, že děti lépe chápou obsah, který se učí, přijde jim reálnější. Nikdo je ničím pouze nepoučuje, mají možnost vidět i jiné než verbální známky spojené s tematikou, tedy neverbální, přičemž rozvíjí svojí představivost, která jim také pomáhá zdokonalovat jejich chápání.

Na druhou stranu v soukromé mateřské škole běžně nezařazují divadlo do vzdělávacího programu, souvisí to s tím, že mají ve svých zařízeních větší počet

menších dětí a ty ještě nedokážou dobře pracovat v dramatické výchově. Ovšem pokud to jde, tak usilují o zařazení divadla do svého školního vzdělávacího programu, ale nebývá to zvykem. Z rozhovorů bylo zjištěno, že různé školky s různou frekvencí navštěvují profesionální divadlo, přičemž dotazovaní pedagogů ze zvolených mateřských škol, které se v této práci objevily, se rozdílně věnují otázce divadla. Některé školy staví divadlo jako prioritní záležitost, jiná jí považují za okrajové rozšíření možností vzdělávání a výchovy dětí.

Kadaňská mateřská škola například navštěvuje profesionální divadlo přibližně jednou za dva měsíce, což záleží na okamžité nabídce divadel, která je v danou chvíli k dispozici. Jelikož je výběr představení široký (regionální a celostátní divadla) mívají školky dilema, jaká představení vybírat. Mnohdy se stane, že nevyberou zrovna nejvhodnější divadlo. V takovém případě si udělají poznámku s vykřičníkem, že dané divadlo nevyhovovalo jejich požadavkům či neoslovilo děti. Na druhou stranu v případě, že je divadlo perfektní a nadchne vedení dané mateřské školy, tak si ho červeně podtrhnou ve svých poznámkách a dále se obracejí na organizátory tohoto divadla. Taktéž jezdí jednou za rok do Mostu, kde navštěvují divadlo *Rozmanitostí*. Tato akce se stala již tradicí, vyráží sem každý rok na předvánoční představení. V divadlech se hraje klasická vánoční pohádka a děti se zde vyloženě setkají s prostory velkého divadelního sálu, s nimiž se v Kadani, kde školka působí, nemají šanci setkat. Pro děti se jedná o velký zážitek a rádi se představení účastní. Další problematikou, jež byla v průběhu rozhovorů řešena, je spojená s návštěvou profesionálního divadla. Jde o otázku týkající se příprav na samotná divadelní představení, to co návštěvě předchází. Například s výjezdem je spojená i příprava na zájezd, kulturní chování, slušné oblečení, vystupování, tolerantní chování či odměňování herců potleskem.

U státní mateřské školy v Kadani bývá zvykem, že před divadelním představením se dětem vysvětlí, co je bude čekat v divadle, jaké téma bude obsahovat představení. Rozebírají se zásady slušného chování, mluví se o vhodném oblečení. Učitelky dětem poradí, co si mají vzít na sebe. Také se nastíní, jak to v divadle bude vypadat. Právě v této kadaňské mateřské škole je vidět, jaké mohou mít školky z menších měst limity, tedy nemožnost v Kadani zajistit velký sál, jelikož ve městě není k dispozici. Po návštěvě divadla pedagožky z mateřských škol pracují s divadlem i nadále. Například s dětmi diskutují o

předchozím představení a sdělují si tak své dojmy z divadla. Co se dětem líbilo, jaké postavy mohly vidět, s kým by se rádi kamarádily a s kým naopak ne.

Taktéž z rozhovorů s pedagogy vyplývá, že vliv pohádek je na děti značný, proto je nezbytné se věnovat i inscenaci pohádek, které efektivně a hravě učí děti chápání a podněcují jejich rozvoj. Pedagožky samy občas organizují zdramatizování nějaké pohádky a dělají dětem divadelní představení, které ovšem není profesionálního rázu. Připravuje je však na to, jak takové profesionální divadlo vypadá, když se pak posléze děti nějakého profesionálního divadla zúčastní, jsou již obeznámené s tím, jaká jsou pravidla divadla, jaké jsou jeho výhody, že se jedná o událost, která jim přináší poznání zábavnou formou a nikoli násilnou formou. Případně samy děti také velmi často dramatizují různé pohádky a mají tak možnost si vyzkoušet, jak se vytváří profesionální divadlo a chápou tak postavení herců, kteří mají své role představující reálný život na prknech jeviště. Díky nácviku si děti lépe osvojí prostředí divadla, jsou s ním obeznámeny a příchod do divadelního sálu pro ně neznamena neznámý prostor a nepřináší jim stresovou situaci. Co se týče konkrétního vlivu pohádek na děti pedagogové potvrzují, že mají na děti velký vliv. Pohádky umožňují, aby se dítě do příběhu nějakým způsobem vžilo k čemuž mu napomáhá chování herce. Dítě se často s hercem ztotožňuje. Děti se díky tomu naučí různé rytmické prvky. Přítomnost dobra a zla v každé pohádce je velmi důležitá, dítě tak poznává charakterové a morální náležitosti. Děti se do kladného nebo záporného herce nějakým způsobem vžívají. V případě, že se v představení vyskytnou nešťastné záležitosti, uroní i slzu. Naopak když je v sále veselo, tak je na dětech zjevné, že jsou úplně v transu, mají oči na stopkách, prožívají představení a nevnímají kolem sebe okolí, protože je pohádka zaujme.

V neposlední řadě by se nemělo opomenout na skutečnost, že pedagogové by sami měli projevovat zájem o dění v oblasti divadla a soustředit se na rozvoj, který může dětem divadlo přinést. Svým zájmem mohou poukázat na to, že jsou profesionály na pravém místě, kteří se neustále snaží doplňovat své znalosti a chtějí, aby se děti rozvíjely ve více oblastech a zároveň se jim snažili poskytovat nové možnosti chápání okolí.

Přínos rozhovorů s pedagogy shledávám v tom, že pedagogové jsou přímo zúčastnění u dětí, jak při jejich rozvoji a výchově v mateřské škole, tak při přípravě a účasti se dětí na výlet za profesionálním divadlem. Z toho důvodu mají

poměrně značný přehled, která představení mají na děti vliv a co se jim líbí více či méně, případně mají pak během jejich výuky jasnou představu o tom, co si děti z představení, které viděly v divadle, osvojily a jak jim to pomáhá při jejich rozvoji a výchově.

Pedagožky mateřských škol se poměrně shodují na tom, že divadlo ovlivňuje především psychiku dítěte. Ovlivňuje estetický a řečový rozvoj a také mravní výchovu, jelikož divadelní představení dětem ukazuje, že je dobro odměněno, zatímco zlo je potrestáno. Dále se shodují na tom, že pozornost mladších dětí po dvaceti, až třiceti minutách klesá. Není to časový limit, kdy by divadelní představení mělo končit, ale klade se důraz na herce, aby dokázali tuto skutečnost překlenout pomocí různých metod. Naopak děti předškolního věku nemají problém udržet pozornost delší dobu, pokud je divadlo zaujme.

4.5. Rozhovory s tvůrci divadelního představení

Taktéž jsem v rámci bakalářské práce zjišťovala názory herců z různých plzeňských divadelních institucí, které se zabývají hrou divadla pro děti, kde se často zaměřují na prezentaci pohádkových představení. Jedním z oslovených divadelních institucí, bylo divadlo Alfa (rozhovor viz.č. 7), dále divadlo J. K. Tyla (rozhovor viz.č.8 a č. 9) a v neposlední řadě hudební divadélko DINO (rozhovor viz.č.10). Domnívám se, že názor herců je důležitý, jelikož herci se kromě přípravy divadelních inscenací v rámci své profesionality věnují i tomu, jaké ohlasy jejich práce má a zjišťují tak jaká je zpětná odezva na odehrané představení s cílem vyvarovat se tomu, co v představení nefungovalo a zároveň se soustředit na ty záležitosti, které měly u publika úspěch.

Protagonisté divadla považují divadlo za neoddělitelnou součást společenského života. Mnozí jsou i toho názoru, že divadlo nastavuje zrcadlo životu, to znamená, že odráží realitu všední dne a společnosti. Divadelní představení na rozdíl od jiných formátů, jakými jsou filmy a klipy, je mimořádné díky tomu, že jsou diváci s herci v bezprostředním kontaktu, děj probíhá v aktuálním čase a kolikrát přináší i nečekané zvraty, které oživí představení.

Herci a tvůrci divadelního představení bývají velmi vzdělání ve svém oboru. Jsou často magistry umění v oboru múzických umění a jiných uměleckých oborů či

minimálně absolventi konzervatoře. Obecně jsou to velmi vzdělaní a citliví lidé, kteří dokážou bravurně tvořit divadelní hru a navazovat intenzivní kontakt s diváky. Jsou toho názoru, že jedním ze základních cílů při tvorbě jakéhokoliv uměleckého díla, v tomto případě inscenace, je určení si myšlenky, kterou bychom chtěli interpretovat. Moudra, nad kterým mohou diváci dumat ještě cestou z divadla. Tato hlavní myšlenka, ale musí být zábavnou a srozumitelnou formou ztvárněna, aby udržela pozornost diváků. Proto v mnoha dětských představení jsou děti vyzývány ke společným aktivitám nejen v publiku ale i na pódiu, krátké dějové scény jsou doplněny chytlavými písněmi, které doplňují děj, ale i zvědavými otázkami samotných herců, kteří vtahují děti přímo do děje. Herci využívají tuto interakci ke komunikaci s divákem, ke gradaci děje, ale i k udržení jejich pozornosti.

Co se týče tematiky představení, divadla ve většině případech vycházejí z klasických pohádkových příběhů, které doplňují novými zápletkami, postavami či dějovými liniemi, aby nabídli divákům něco nového a neochuzovali je o moment překvapení. Někteří tvůrci si píšou i svoje vlastní příběhy, kde třeba i odlišně interpretují klasické pohádkové postavy. Existují i soubory věnující se tvorbě naučných programů, jež představují například různé hudební nástroje, země apod. Během procesu tvorby inscenací se snaží scénáristé/režiséři i mimo jiné zohledňovat věkovou kategorii diváků. Pro mladší děti okolo tří let věku stanovují dobu trvání zhruba na třicet pět minut, u starších čtyřicet pět minut. Často i samy pedagožky mateřských škol vyžadují dobu trvání okolo jedné vyučovací hodiny. Kulisy a kostýmy jsou herci považovány za složky, které dokreslují celé vystoupení a podporují jeho myšlenku. Nelze je bez významu vyloučit. Je třeba je spolu s hereckým projevem propojovat.

Z průzkumu také vyplynulo, že ne všechna divadla se zaměřují na dětského diváka. Ač to může být zarážející, tak nejstarší plzeňské divadlo J. K. Tyla začalo s tvorbou pro děti a mládež poměrně nedávno. Možná i proto, že Divadlo Alfa se čistě zaměřuje na dětského diváka a ročně představuje nepřeberné množství představení. Rozhodně se ukázalo, že v oblasti navštěvování divadla se projevuje poměrně pozitivní trend. Mateřské školy hojně využívají návštěv divadla a objevují se i příklady zařazení divadla do projektové výuky. Do programu kulturního prostoru Moving station byly zařazeny i pravidelná dětská divadelní představení,

kteřá jsou doplněny výtvarnými i dramatickými dílnami pořádané zkušenými animátory.

4.6. Pozorování dětí při divadelním představení

Navštívila jsem plzeňské divadlo Josefa Kajetána Tyla, kde jsem se zúčastnila divadelního představení primárně určené pro mateřské školy. Divadelní představení navštívily děti ve věku 3-6 let. Jednalo se o ztvárnění známé pohádky O Perníkové chaloupce pod názvem „O Jeníčkovi a Mařence aneb jak to dobře dopadlo“. Divadelní představení režírovala známá operní pěvkyně Lilka Ročáková na základě námětu Jany Havltové. Pro dětské publikum připravila pohádkový muzikál. Hudební složku zde živě doprovázela čtveřice smyčcových nástrojů (housle, viola, violoncello a kontrabas). Kulisy a kostýmy byly velmi realisticky zpracovány. Představení trvalo 50 minut a neobsahovalo přestávku.

Příchod dětí do sálu se konal bezprostředně před představením, kdy v první fázi usedly děti staršího věku a ti mladší až těsně před posledním zazvoněním. Díky této organizaci se nevyčerpala pozornost dětí ještě před představením. U některých mladších jedinců se projevíly známky strachu, a tak si je vzaly paní učitelky blíže k sobě, aby nad nimi mohly mít kontrolu a poskytly jim pocit bezpečí.

Představení bylo zahájeno příchodem dvou herců, kteří děti uvítali a hned v úvodu představili nástroje, které je během celé hry hudebně doprovázely. Tito herci sloužili jako průvodci, kteří měli v rámci představení hned několik funkcí. Nejen že během pohádky pomáhali dětem se rozvíjet a vzdělávat, ale i zapojovat je do děje a udržovat jejich pozornost. Během představení jim pokládali různé otázky, přicházeli s různými aktivitami, ať už se jednalo o dirigování nebo hledání chaloupky. Na závěr vyzvali děti na jeviště, kde měly možnost naučit se krátký tanec. Ti, kdo se styděli jít na jeviště, mohli zůstat sedět a provádět tanec v sedě za asistence jednoho z herců. Tato aktivita byla závěrem celého představení a děti z ní byly velmi nadšené.

Během divadelní inscenace se střídaly mluvené dialogy se zpívanými pasážemi, po kterých vždy následoval bujarý potlesk. Tempo a úroveň jazyka odpovídalo věkové skupině posluchačů. Dialogy byly rýmované a srozumitelné. Herecké výkony byly velmi věrohodné, jelikož se děti dokázaly vcítit do role hlavních hrdinů. Například, když otec děti odvedl do lesa, kde je posléze nechal,

malý diváci projevovali smutek. V průběhu představení se děti chovaly ukázněně, i když u mladších jedinců se po třiceti minutách začala snižovat pozornost, i přes to pedagog nemusel během hry nějakým způsobem zasahovat a mohl si tak užít představení jako klasický divák.

Pedagožky z mateřských škol nejčastěji zdůraznily, že pozornost mladších dětí po dvaceti či třiceti minutách klesá. Z pozorování se potvrdilo, že menší děti z mateřských škol opravdu po třiceti minutách snížily svoji pozornost a začaly vyrušovat. Herci zareagovali tím, že děti zapojili do divadelního představení. U větších dětí nebyl žádný problém, jelikož se dokázaly soustředit po celou dobu divadelního představení. Děti také měly možnost se pohybově zapojit na konci představení, kdy divadlo napomáhá k pohybovému rozvoji.

4.7. Projekt „Kouzelná flétnička“

Divadlo J. K. Tyla ve spolupráci s Městským obvodem 1. v Plzni představilo první projekt pro nejmladší diváky, který je určen pro děti z mateřských škol. Projekt nese název **Kouzelná flétnička**. Jedná se o třífázový cyklus, s cílem seznámit nejmladšího publika s divadelním prostředím. Projekt je založen na zábavné a hrané formě, kdy lépe vtáhne dětského diváka do dění, do atmosféry, která se v divadle odehrává. Oslovuje tak své potencionální nejmladší abonenty. Autorem projektu je šéf opery Tomáš Pilař, který má rozsáhlé zkušenosti se zážitkovou pedagogikou. Projekt je rozdělen na jednotlivé fáze celého vzdělávacího cyklu v mateřské škole. První fáze se nazývá „**Hledá se Papagena**“. Hned na úvod diváky přivítá Papageno a Papagena, pohádkové postavy z Mozartovy opery Kouzelná Flétna. Společně s dětmi navštíví nejtajnější zákoutí divadelního zákulisí, kde mohou děti vidět mnoho pozoruhodných předmětů, kostýmů, hudebních nástrojů a rekvizit. Během této prohlídky se dětem nenápadně přiblíží děj Kouzelné flétny, která je spojujícím příběhem celého projektu. Děti si také budou moci vyzkoušet, jak se cítí sami herci na jevišti (jaké je to stát před potměným hledištěm, jak to vypadá, když se zvedá opona, jaké to je klanět se a také slyšet potlesk). Na závěr celé návštěvy divadla se dětem představí opravdový režisér a herci, kteří dětem ukážou, jak vypadá reálná zkouška divadelního představení.

Další fáze má název „**Hrajeme si na kouzelnou flétnu**“. Tato fáze probíhá tak, že umělci z divadla navštíví děti přímo v mateřské škole. Za dětmi přijde Papageno a Papagena a odehrají jim vysoce interaktivní divadelní představení o Kouzelné flétně. Děti se v rámci jednoduché dějové kostry zapojí do vzniku samotné opery. Vyzkouší si namalovat kulisy, vyrobit kostým a také se naučí rozeznávat zvuky hudebních nástrojů. Na závěr uslyší, jak jim Papageno s Papagenou zazpívají společný duet z této opery.

Konečná fáze nese název **Papageno v kouzelném lese**. Děti jsou pozvány do divadla na Malé scéně Nového divadla, kde mají možnost vidět komorní inscenaci opery pro děti na motivy Kouzelné flétny W. A. Mozarta. Divadelní představení je plné imaginace, jevištních kouzel a krásných Mozartových melodií. Dětské publikum provede lesem ptáček Papageno a společně s ním budou

putovat po stopách prince Tamina, aby vysvobodili princeznu Paminu a také našli Papagenovi podobnou družku.

Ředitel divadla J. K. Tyla Martin Otava, který myšlenku o projektu zaměřeného na nejmladší publikum do Plzně přivedl, říká, že tento projekt je realizován, aby vtáhnul dětského diváka do děje. Vysvětlil dětem základní pojmy a ukázal zákulisí a také zejména umožnil dětem, aby se staly součástí celého „procesu“. Důležité pro tento projekt je, aby nejmenší divák získal přesvědčení, že divadlo je přátelský prostor plný příjemných lidí, kteří mají zájem si s dětmi hrát a povídat o divadle, a že stojí za to se do divadla stále vracet.

Jako první byly osloveny do tohoto projektu děti z lochotínské 90. a 91. mateřské školy, které se už zúčastnily první fáze tohoto projektu. Měla jsem možnost získat rozhovor s paní učitelkou z 90. mateřské školy, která se tohoto projektu s dětmi zúčastnila. Pedagožka byla velice ochotná a sdělila mi průběh celé návštěvy divadla. S dětmi se jely podívat do staré budovy divadla Josefa Kajetána Tyla, kde je uvítali Papagen a Papagena, kteří, převlečeni do kostýmů, ukázali dětem zákulisí, jeviště, maskérnu, kde děti také pomalovali. Děti také byly ve zkušebně pro sólisty i pro sbor, kde jim herci zazpívali. Jelikož byl Papagen ptáčník, tak děti hledaly ptačí vajíčka, která byla poschovávaná po divadle.

Poté děti sehrály na jevišti takové improvizované divadlo. Děti byly rozděleny do čtyř skupin a představovaly vodu, oheň, vítr a ptáčky. Byly nasvícené pomocí reflektorů a také měly k dispozici hudbu. Na konec představení se děti uklonily a z reproduktorů byl spuštěn potlesk. Navštívil je také sám ředitel divadla a pan režisér. Nakonec si děti sedly do hlediště a sledovaly opravdovou zkoušku nové operety, která trvala přibližně dvacet minut. Děti, společně s pedagogy, které se této návštěvy zúčastnily, byly velice nadšené. „Tento projekt se nám učitelkám i dětem velice líbí a moc se těšíme na další fázi tohoto projektu, kdy nás umělci z divadla navštíví ve školce. Děti se tak lépe seznámí s herci divadelního představení. Projekt je určený pro předškoláky, ale my jsme zapojili do dvou fází i menší děti, které byly projektem velice nadšené.“ Říká pedagožka, která se zapojila do projektu Kouzelná flétnička.

4.8. Klíčové závěry z pedagogického výzkumu

Tato kapitola posloužila k propojení teoretického základu z předešlých kapitol s pedagogickým výzkumem. Pomocí rozhovorů bylo zjištěno, jak pedagogové vnímají vliv divadelních představení na rozvoj dětí a jejich psychiku. Zároveň došlo ke zjištění, že v rozdílných mateřských školách je různě využíváno divadlo pro výuku dětí, jelikož je v různých institucích v odlišné intenzitě je chápán význam divadelních inscenací pro děti a z toho důvodu je jejich přítomnost v rámci výuky v mateřských školách různorodě využita.

Z výzkumu vyplynulo, že není žádný zásadní rozdíl mezi státní a soukromou mateřskou školou, co se týče otázky práce s divadelním představením. Přístupy k tomuto tématu se liší individuálně spolu s názory a postoji pedagoga. Obecně však všechny předškolní zařízení využívají divadelní představení jako prostředek poznání, výchovy a kultivaci osobnosti. Pedagogové se snaží zařazovat divadelní představení do výuky jednou, až dvakrát za dva měsíce. Některé mateřské školy upřednostňují návštěvu divadla před zvaním divadelních souborů přímo do jejich zařízení. Důvodem často bývá různá kvalita hraného repertoáru, prostorové omezení i ekonomická stránka, jelikož tyto představení bývají často velmi nákladné. Všichni pracovníci mateřských škol se však shodují, že klíčovou roli představení hraje hlavní hrdina, respektive herec, který dává dynamiku celému představení. Jeho projev by měl být přesvědčivý, aby dokázal vtáhnout diváky do děje. K tomu mu napomáhají i kulisy, které se snaží divákovi prostředí děje, co nejvíce přiblížit a dát mu, co největší autentičnost. Z toho důvodu nelze jednoznačně upřednostňovat loutkové či hrané divadlo, jelikož vždy záleží na tom, kdo představení vede, na zajímavosti děje a kulisách. Zpracování vlastních dramatických představení v rámci mateřské školy se uskutečňuje většinou na základě iniciativy pedagogů, kteří mají potřebu či chuť něco takového realizovat. V těchto případech může být tvorba představení uchopena jako projekt, v rámci něhož děti tvoří kulisy a kostýmy k dané hře, tvoří dialogy apod. S představením menšího měřítka se můžeme v těchto předškolních zařízeních setkat každý den v bezděčném a neřízeném dětském hraní, kdy si děti samy vytyčí role, kdo bude divákem a kdo tvůrcem představení. Nachystají si židličky, aby mohly sledovat hru jako v divadle a nechají se překvapit, co si pro ně kamarádi připravili.

Někteří z dotazovaných pedagogů vyzdvihli důležitost reflexe a celkového zhodnocení představení po jeho návštěvě. Z mého pohledu je reflexe nedílnou součástí výchovy, jelikož nám umožňuje se zamyslet nad danou událostí, vyhodnotit ji a vzít si z ní pozitivní poznatky a ponaučení. Učí nás, abychom neuměli jen pasivně podněty přijímat, ale také je i hodnotit. Pedagogové se poměrně shodují na tom, že pozornost mladších dětí po dvaceti, až třiceti minutách klesá. Není to časový limit, kdy by mělo představení končit, jen je kladen důraz na herce či vypravěče, aby dokázali tuto skutečnost překlenout pomocí různých metod. Děti předškolního věku nemají s držením pozornosti problém, pokud je představení zaujme. Žánrově je pohádka pro děti tohoto věku nejlepší formát, jelikož obsahuje složky běžného života (dobro i zlo) a je srozumitelná. Ve většině případů vyznívá pozitivně, jelikož končí šťastně.

Tabulka č. 1 Přehled přístupů jednotlivých mateřských školek

Kritéria	Státní MŠ Plzeň	Soukromá MŠ Plzeň	Státní MŠ Kadaň
Délka pedagogické praxe	Ředitelka působí v MŠ 35 let a taktéž i učitelka	Ředitelka působí v MŠ 8 let a učitelka 6 let	Ředitelka působí v MŠ 19 let, zatímco učitelka 25 let
Spolupráce s profesionálním divadlem	Ano, spolupracují	Ano, spolupracují	Ano, spolupracují
Četnost návštěv profes. Divadla	V poslední době moc často nenavštěvují divadlo spíše si pozvou herce do MŠ	Návštěva divadla jednou za měsíc	Návštěva divadla jednou za dva měsíce
Četnost divadelních představení ve školním zařízení	Návštěva herců v MŠ jednou za měsíc	Pouze dvakrát nebo třikrát za celkové působení MŠ	Návštěva herců v MŠ jednou za dva měsíce
Práce s dětmi před konaným představením	Ano, popis tématu, které děti čeká a také připomenutí chování	Pouze představení názvu divadelní pohádky	Ano, seznámení s představením, příprava do divadla např. chování, oblékání,..
Práce navázaná na shlédnuté představení	Diskuze, kreslení dojmů, práce s tématem, které se objevuje v různých činnostech	Diskuze o tom, co se dětem líbilo a nelíbilo	Ano, diskuze o divadelním představení, kreslení dojmů, dramatizace
Inscenace vlastního představení s dětmi	Divadelní dramatizaci využívají velice často, vytvářejí různé projekty, kde s dětmi hrají divadlo. Považují divadlo jako základ práce s dětmi.	Dramatizace dvou pohádek nebo samotná dramatizace dětí ve spontánní hře	Divadelní kroužek v MŠ, dramatizace pohádek s dětmi
Upřednostňují loutkové x hrané divadlo	Využívají stejně hrané i loutkové divadelní představení.	Spíše hrané divadelní představení	Převážně hrané divadelní představení

Tabulka č. 2 Shrnutí pohledů tvůrců divadla na divadelní představení

Kritéria	Divadlo Alfa	Hudební divadlo Dino	Divadlo DJKT
Vzdělání	Akademie múzických umění – obor herectví alternativního a loutkového divadla	Akademie múzických umění	Herečka působící v tomto divadle má vystudovanou konzervatoř, operní zpěv a také akademii múzických umění, zatímco herec, který působí v tomto divadle má vystudované gymnázium a konzervatoř
Doba působení v oboru	2. rokem	20 let	Herečka zde působí 29 let a herec 20 let
Množství představení zaměřených na dětského diváka	Možná 100 nebo i více za rok	Možná 200 nebo i 300 představení za rok	Pro dětské publikum začalo divadlo hrát, až teď v poslední době. Zatím hrají pouze 3 pohádky pro dětského diváka
Klasická pohádka nebo vlastní zpracování	Občas hrají pohádky se známým názvem, ale vždy jsou tam nějaké zápletky. Také hrají pohádky podle knih.	Využívají vlastní zápletky, písničky i scénáře	Spíše klasické pohádky, kde jsou různé zápletky
Klíčové prvky při tvorbě představení	Musí to zaujmout diváky a hlavně to musí něco přinést do života. Je důležité dát představení nějakou myšlenku.	Hlavně, aby děti mohly spolupracovat.	Herci nemají možnost vytvářet představení. Hrají pouze to, co je ve scénáři
Význam divadelních kulis, scény a projevu	Vše dohromady je velice důležité. Všechny složky jsou potřeba propojit.	Vše se propojuje.	Vše je pro divadelní představení důležité.

ZÁVĚR

Tématem bakalářské práce jsou *Metody práce s profesionálním divadelním představením v mateřské škole*. Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaký vliv má profesionální divadlo na předškolní děti. V teoretické části jsem se zabývala nejdříve definicí a funkcí divadla a také jsem představila několik druhů divadel, mezi které patří například taneční divadlo, opera, divadlo masek atd. Dále jsem se zabývala celkovou sémiotikou divadla a jejím ovlivněním divadelního představení.

Další kapitolou této práce je vliv divadla na dítě a jeho psychiku, tato kapitola slouží k pochopení vlivu divadla na dítě jako diváka, přičemž klíčová role je přisouzena divadelním inscenacím, které mají pro dítě hlavní význam z hlediska rozvoje a tím jsou pohádky. V této kapitole se zabývám tím, jak by správné divadlo mělo vypadat, aby děti zaujalo a mohly si tak odnést důležité myšlenky z divadelního představení. Popisuji jaký vliv má divadlo na psychiku, paměť, vnímání, pozornost atd... Pod touto kapitolou jsem představila také vliv pohádek na rozvoj dítěte. Nejdříve jsem zmínila funkci pohádky a poté jsem se zabývala jasným vlivem pohádek na dítě. Poslední kapitolou je práce s divákem předškolního věku, u které se snažím poukázat na to, jak by se správně mělo pracovat s dětským divákem a dále ho podporovat v rozvoji pomocí divadelní inscenace. V této kapitole popisuji, na co by se měl pedagog zaměřit a naopak čeho se vyvarovat. V podkapitole je popsáno, co má pedagog k dispozici od divadla. U této podkapitoly jsem čerpala materiály přímo z navštívených divadel, kdy jsem měla k dispozici od divadel různé propagační materiály, které jsou určeny přímo pro mateřské školy. Další podkapitola se nazývá význam divadla pro předškolní dítě a slouží ke shrnutí teoretické části spojené s tímto tématem.

Poslední kapitolou této bakalářské práce je praktická část, kterou jsem nazvala sledování vlivu divadla na dítě. V praktické části jsem prezentovala tři mateřské školy, u kterých porovnávám přístupy. Zaměřila jsem se na státní mateřskou školu v Kadani, tedy v maloměstě, dále jsem se zabývala státní mateřskou školou v Plzni, tedy ve velkoměstě a v neposlední řadě jsem se zabývala soukromou mateřskou školou, která se nachází také v Plzni.

Pedagogický výzkum byl proveden několika metodami, zejména kombinací rozhovorů a samotného pozorování.

Ve své práci jsem využila rozhovory s ředitelkami a následně s učitelkami mateřských škol, dále jsem měla možnost provést rozhovory s herci divadelního představení a nakonec jsem také získala rozhovor s tvůrkyní doprovodných programů k divadelním představením. Také jsem se zúčastnila divadelního představení s mateřskou školou, kdy jsem měla možnost pozorovat reakce dětí na probíhající představení. V této práci jsem také představila nový projekt „Kouzelná flétnička“, který představilo DJKT ve spolupráci s Městským obvodem 1. Plzeň. Podle mého názoru jsem správně zvolila využití metody pro svoji práci. Nejlépe se mi pracovalo s rozhovorem, jelikož je to konkrétnější a detailnější metoda, která řeší otázky, které nejdou krátkodobě vypořádat. Byla jsem v přímém kontaktu s pedagogy působící v mateřských školách a také s tvůrci divadelních představení, kteří se v této tématice pohybují. Měla jsem možnost pozorovat reakce v průběhu celého rozhovoru a také jsem se osobně seznámila s respondenty. Pozorování pro mě bylo také velice přínosné, jelikož jsem mohla vidět reakce dětí v průběhu celého divadelního představení. Také jsem měla možnost podívat se do zákulisí divadelního prostředí. Tato zkušenost pro mě byla poučná a zajímavá.

Na otázku vlivu divadelního představení se většina dotazovaných respondentů shodla na tom, že má divadlo velký vliv na vzdělávání ve všech oblastech dítěte. Pedagožky z mateřských škol vypověděly, že divadelní inscenace ovlivňuje, jak estetické a morální, tak i řečové schopnosti. Setkávají se s tím, že určitá divadla zapojují dětské publikum přímo do představovaného děje, což děti ovlivňuje také v rozvoji pohybu, rytmiky a zpěvu. V soukromé škole se také domnívají, že divadlo má velký vliv na rozvoj mluveného projevu, sluchové paměti a kooperaci mezi dětmi. Navíc si děti z návštěvy divadelního představení odnáší radostný zážitek, který později mohou popsat rodičům. Dále se také většina respondentů shoduje, že divadlo ovlivňuje dětskou fantazii a představivost. Děti se tak spontánně učí nápodobou, kterou shledávají v divadelním představení. Podle herců divadelního představení je divadlo důležité, jelikož ovlivňuje osobnost člověka. Je důležité, aby představení předalo divákovi nějakou myšlenku, kterou si odnese ze shlédnuté inscenace a bude pro něho nějakým způsobem poučná. Divadlo ovlivňuje vývoj dítěte a také, jak už bylo zmíněno výše, podílí se na rozvoji

fantazie a představivosti. Pro děti je divadlo důležitým kulturním zážitkem, který ovlivňuje chování. Dětské publikum je tak vedeno k tomu, aby se stále do divadla vracelo a obohacovalo, tak své kulturní zážitky i v budoucnosti. V neposlední řadě jsem také vytvořila tabulku s přehledem aktuálních profesionálních divadel v Ústeckém a Plzeňském kraji.

Tato práce by mohla být přínosem například pro budoucí pedagogy v mateřské škole, pro jejich profesionální rozvoj, přičemž by bylo vhodné, aby si z této práce vzali za své praktiky, jež by v mateřské škole mohli využívat.

RESUMÉ

Tato bakalářská práce sleduje vliv divadelního představení na dětského diváka. V teoretické části se věnuji funkcím a pojmům divadelního představení a dále se zabývám vlivem divadla na psychiku dítěte. Také v práci poukazuji na to, jak by měl pedagog rozvíjet dětského diváka. Ve své práci se věnuji profesionálnímu divadlu, jelikož se na profesionální herce klade velký důraz na odpovídající kvalifikaci a vyšší umělecké kvality. Hlavním cílem práce bylo zjistit, jaký vliv má profesionální divadlo na dítě. Tento cíl byl dosažen pomocí rozhovorů s pedagogy z mateřských škol s odlišnými přístupy a také s tvůrci, kteří se pohybují v profesionálních divadlech. Prokázalo se, že divadelní představení má vliv na mravní výchovu, kdy dětem ukazuje, že je dobro odměněno, zatímco zlo je potrestáno. Dále ovlivňuje estetický a řečový rozvoj. V určitých divadlech se rozvíjí také pohyb, rytmika i zpěv a v neposlední řadě divadelní představení ovlivňuje fantazii a představivost. Toto je také potvrzeno záznamem pozorování předškolních dětí v průběhu divadelního představení.

CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ

This bachelor thesis follows an influence of theater on child spectator. I devote to function and concept of theater and furthermore I concern to influence of theater on child's psychic in theoretical part. I also point out how educationist should develop child spectator. In my thesis I devote to professional theater because big accent is laid on professional actors due to their suitable competencies and higher artistic quality. The main goal was to find out the influence of the professional theater on child. This goal was reached with help of dialogs with educationist with different stances and also with creators, who work in professional theaters. It has been proven that theater has influence on moral upbringing, when it shows to children, that good is rewarded while evil is punished. Furthermore it influences aesthetic speech development. In certain theaters is developing motion, rhythm even singing and last but not least theater influences fantasy and imagination. This is also confirmed by the record of observation of preschool children during the theater.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

RICHTER, Luděk. *Divadlo pro děti*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2015. ISBN 978-80-905055-0-6.

RICHTER, Luděk. *Praktická dramaturgie v kostce*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2003. ISBN 80-902975-1-x.

RICHTER, Luděk. *Od pohádky-- k pohádce: (od literatury k divadlu)*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2004. ISBN 80-902975-4-4.

RICHTER, Luděk. *Pohádka-- a divadlo*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2004. ISBN 80-902975-2-8.

GOFFMAN, Erving. *Všichni hrajeme divadlo: sebe prezentace v každodenním životě*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999. ISBN 80-902482-4-1.

VELTRUBSKÁ, Ivana. *Dramatika pro děti*. Praha: Artama, 1994. Divadlo pro děti. ISBN 80-7068-064-4.

MLEJNEK, Josef. *Děti v divadle*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1986. Knihovnička amatérského divadla.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

URBANOVÁ, Alena. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: Artama, 1993. Divadlo pro děti. ISBN 80-7068-063-6.

Dramatika pro děti. Praha: Artama, 1994. Divadlo pro děti. ISBN 80-7068-081-4.

BERNÁTEK, Martin, David DROZD a Šárka HAVLÍČKOVÁ KYSOVÁ. *Úvod do teorie divadla: vybrané kapitoly*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6766-0.

HANÁČKOVÁ, Andrea. *Základy teorie divadla: studijní text pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3641-8

SLAVÍK, Jan. *Dětská zkušenost s výtvarným projevem a vizuální kulturou: informace z výzkumu NIPOS - interpretace dotazníkových položek*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-7290-273-3.

BLÁHOVÁ, Krista. *Uvedení do systému školní dramatiky: dramatická výchova pro učitele obecné, základní a národní školy*. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1996. ISBN 80-7068-070-9.

HOŘÍNEK, Zdeněk. *Drama, divadlo, divák*. 3., rozš. vyd. [i.e. 2. české, rozš. vyd.]. Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2008. ISBN 978-80-86928-46-3.

PAVLOVSKÝ, Petr, ed. *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7258-171-6.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

Internetové zdroje

<https://www.djkt.eu/>[online].[cit.6.3.2017]. Dostupné z:

<https://www.djkt.eu/kouzelnafletnickaprodeti>

<https://www.idatabaze.cz/>[online].[cit.20.3.2017]. Dostupné z:

<https://www.idatabaze.cz/katalog/sluzby/divadla-a-opery/ustecky-kraj/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník k rozhovorům

Příloha č. 2 Rozhovor s ředitelkou státní mateřské školy v Kadani

Příloha č. 3 Rozhovor s učitelkou působící ve státní mateřské škole v Kadani

Příloha č. 4 Rozhovor s ředitelkou soukromé mateřské školy v Plzni

Příloha č. 5 Rozhovor s učitelkou působící v soukromé mateřské školy v Plzni

Příloha č. 6 Rozhovor s ředitelkou státní mateřské školy v Plzni

Příloha č. 7 Rozhovor s učitelkou působící ve státní mateřské škole v Plzni

Příloha č. 8 Rozhovor s hercem působící v divadle Alfa v Plzni

Příloha č. 9 Rozhovor s hercem působící v divadle Josefa Kajetána Tyla v Plzni

Příloha č. 10 Rozhovor s herečkou působící v divadle Josefa Kajetána Tyla v Plzni

Příloha č. 11 Rozhovor s tvůrcem hudebního divadélka DINA v Chrástu u Plzně

Příloha č. 12 Rozhovor s tvůrcem doprovodných programů k divad. představením

Příloha č. 13 Tabulka dostupných divadel pro MŠ v Kadani a v Plzni

Příloha č. 1 **Struktura uskutečněných rozhovorů**

Dobrý den,

jsem studentkou Pedagogické fakulty na Západočeské univerzitě v Plzni z oboru učitelství pro mateřské školy. V rámci své bakalářské práce se věnuji profesionálnímu divadlu a jeho využití v mateřské škole. Zabývám se možnostmi práce, které lze využít s profesionálním divadlem. Ráda bych Vám položila několik následujících otázek, které se týkají tohoto tématu. Rozhovor bude nahráván pomocí diktafonu. Zaručuji Vám, že vše je anonymní a nikde se nevyskytnou vaše osobní údaje. Zpracované informace poslouží k vyhodnocení mé bakalářské práce.

- 1) Mohu se zeptat, jak dlouho působíte v této mateřské škole?
- 2) Myslíte si, že má divadlo ve výuce nějaký přínos? A pokud ano, jaký?
- 3) Zařazujete divadlo do vzdělávacího programu?
- 4) Jakým způsobem divadlo zařazujete?
- 5) Navštěvujete s dětmi profesionální divadlo, pokud ano, jak často?
- 6) Využíváte také situace, kdy si herce pozvete přímo do mateřské školy, pokud ano, jak často?
- 7) Probíráte s dětmi téma divadla ještě před návštěvou představení?
- 8) Zajímalo by mě, zda po návštěvě divadla s dětmi diskutujete nad proběhlým představením zdali jej nějakým způsobem hodnotíte?
- 9) Myslíte si, že divadlo ovlivňuje psychiku (předškolního) dítěte?
- 10) Jaký vliv mají podle Vás divadelní kulisy, osobnost a role herce na děti jako diváky v divadelním představení?
- 11) Myslíte si, že hraje pohádka důležitou roli pro rozvoj dětí a jejich chápání okolního světa?
- 12) Co je pro Vás osobně důležité při výběru divadelního představení na které jdete sama jako divák ve svém volném čase?
- 13) Jakému druhu divadla v mateřské škole dáváte přednost (hrané či loutkové)?
- 14) Jakou máte zkušenost se soustředěním dětí na představení, jaká je v tomto ohledu Vaše zkušenost?
- 15) Máte ještě nějakou jinou zkušenost s divadlem v rámci mateřské školky, které si myslíte, že je významná z vašeho pohledu? Hrajete sama divadlo? Hrajete s dětmi?

Respondent č. 1 Ředitelka státní školy v Kadani (maloměsto)

- 1) Mohu se zeptat, jak dlouho působíte v této mateřské škole?**
V této mateřské škole působím 19 let.
- 2) Myslíte si, že má divadlo ve výuce nějaký přínos? A pokud ano, jaký?**
Ano, určitě má estetický, morální, řečový prostě všestranně rozvíjí dítě, určitá divadla zapojují i děti, takže rozvíjí pohyb, rytmiku, zpěv. Já bych řekla, že to obohacuje celou osobnost. Pokud je tedy kvalitní.
- 3) Zařazujete divadlo do vzdělávacího programu?**
Ano zařazujeme. Je to součástí denního programu. Máme tady ve školce divadelní kroužek paní učitelky. Také sem zveme různá divadla, co jsou z nabídek regionální nebo celorepublikové a pak máme nabídky do kadaňského Orfea, do kina nebo také občas na střelnici (kulturní zařízení). Záleží, co učitelky z té nabídky vyberou.
- 4) Jakým způsobem divadlo zařazujete?**
Jednou za čas paní učitelky zdramatizují nějakou pohádku a udělají dětem divadelní představení. Nebo také velmi často samy děti dramatizují různé pohádky. Máme ve třídách k dispozici různé loutky, marionety, prstové divadlo nebo také různé čepice, které znázorňují danou postavu či zvíře.
- 5) Navštěvujete s dětmi profesionální divadlo, pokud ano, jak často?**
Profesionální divadlo navštěvujeme možná jednou za dva měsíce určitě, záleží na okamžité nabídce, jak si to objednáme, protože těch nabídek je strašně moc. STRAŠNĚ moc. A máme dilema, co vybrat a také se nám stává, že nevybereme dobře, takže si napíšeme vykřičník, že to už nikdy nechceme. A pak je divadlo úžasné a perfektní, tak si červeně podtrhneme a to vždycky chceme, protože nejsou kvalitou ta divadla stejná. Také jezdíme jednou za rok a někdy i víckrát, jak se to povede do Mostu. Do divadla rozmanitostí. Je to tedy taková tradice, kam jezdíme na předvánoční představení. Je to nějaká klasická vánoční pohádka a tam si teda děti vyloženě vyzkouší opravdivé divadlo, protože tady v Kadani, jako takový divadelní sál není. Prostě divadlo jako takové, tak tam jedeme a vyloženě do plyše a všechny ty věci kromě představení, co k divadlu patří si ty děti vyzkoušejí. Jako je příprava, kulturní chování, slušné oblečení, vystupování, tolerance, odměny potleskem atd.. Včetně učitelek tedy, my to prožíváme s nimi, takže se oblečeme do divadla. Samozřejmě zůstáváme s dětmi i na představení.
- 6) Využíváte také situace, kdy si herce pozvete přímo do mateřské školy, pokud ano, jak často?**
Ano, využíváme. Jednou za dva měsíce se tu někdo mihne. Pozveme si divadla, co jsou z nabídek regionální nebo celorepublikové.
- 7) Probíráte s dětmi téma divadla ještě před návštěvou představení?**
Ano, samozřejmě. Předem se připravíme, povíme si, jak se budeme chovat,

řekneme si, co si vezmeme s sebou, jak se oblečeme, jak se vystrojíme a načančáme. Také jak to tam bude vypadat.

- 8) Zajímalo by mě, zda po návštěvě divadla s dětmi diskutujete nad proběhlým představením zdali jej nějakým způsobem hodnotíte?**
Samozřejmě, to je také součástí denního plánu nebo programu a předpokládám, že to dělají všechny učitelky. Kromě toho, že to kreslíme, tak si na to divadlo děti občas hrají nebo něco v tom duchu. Povídáme si o tom divadle, co bylo správné a co špatné. Když máme divadlo, které obsahuje písničky nebo nějaké pohybové hry, tak kolikrát je možnost si koupit CD s těmi písničkami, takže se to použije dál. Není to úplně pravidlem, ale občas se to stane. Takže dál se s tím pracuje, když se to učitelkám líbí a spadá to do programu, tak to určitě používáme.
- 9) Myslíte si, že divadlo ovlivňuje psychiku (předškolního) dítěte?**
Psychiku ovlivňuje naprosto všechno.
- 10) Jaký vliv mají podle Vás divadelní kulisy, osobnost a role herce na děti jako diváky v divadelním představení?**
Myslím si, že mají velký vliv. Je důležité, aby se dítě do toho příběhu nějakým způsobem vžilo. K tomu mu dost napomáhá chování herce. Dítě se často s hercem identifikuje. Kromě toho co tam bylo dál ty kostýmy, kulisy a to všechno k tomu patří. Nějakým způsobem tu osobnost ovlivňuje esteticky, výtvarně a pokud jsou tam nějaké ty pohybové věci, tak zase pohybově ty děti kolikrát se tam naučí nějaký rytmicky prvky, nebo cokoliv. Ted' mě nic nenapadá. Kdyby to dítěti nic nedalo, tak do divadla nechodíme.
- 11) Myslíte si, že hraje pohádka důležitou roli pro rozvoj dětí a jejich chápání okolního světa?**
Ano, samozřejmě je to vždycky dobro a zlo jako každá pohádka, takže to dítě tam nějaké charakterové a morální věci poznává. Určitě se s tím kladným nebo záporným způsobem nějak vžívá. Když jsou tam nějaké nešťastné věci, tak uroní slzičku, když je tam veselo, tak to vidíte na těch dětem, že jsou úplně v transu, mají oči na stopkách a ted' to prožívají a nevnímají kolem sebe okolí, protože je ta pohádka zaujme.
- 12) Co je pro Vás osobně důležité při výběru divadelního představení na které jdete sama jako divák ve svém volném čase?**
Pro mě? Já jako divák toho moc kulturně nezvládám. Ani nevím. Prostě ten výběr tady místní je omezený místní nabídkou a z té místní nabídky si pak vybírám z referencí, z mého okolí nebo prostě tady co jsou ty informace veřejně dostupné atd.. Nevím, jak bych to specifikovala.
- 13) Jakému druhu divadla v mateřské škole dáváte přednost (hrané či loutkové)?**
Já bych řekla, že se snažíme, aby to bylo vyvážené, ale těch loutkových, maňásky, marionety i prostě další způsoby. Já bych řekla, že nabídka hraných divadel herci je velká s těmi loutkami už toho není tolik a když už je, tak je to většinou kombinované, že hraje dospělý a k tomu použije pár

doplňků jako například loutky, maňásky, marionety. Protože tolik dospělých se k nám do tělocvičny nevejde a i na to jeviště. Je to způsobeno taky cenou toho divadla, protože kdyby přijelo 10 dospělých, tak to nikdy nikdo nezaplatí. Takže i takhle. A je pravda, že i když učitelky hrají dětem divadlo, tak používají maňásky na doplnění dalších osob, zvířátek nebo prostě dalších do toho děje zasahujících rolí. Myslím si, že když to dítě zaujme, tak je mu možná i jedno, jestli je to hrané či loutkové divadlo. V podstatě záleží na tom dospělém, kolik mu toho nabídne a jestli to dělá úplně dobře. To vlastně nevíme. Prostě z nabídky je tahle, tahle, tahle možnost, tak se snažíme vybrat to nejlepší pro ty děti, ale jestli je to nejlepší, to nevíme. Já si myslím, že jo, ale může si kolegyně myslet, že ne. V tomhle duchu ta nabídka není zase, až taková, abychom jsme to nějakým způsobem plánovaly, že uděláme tolik hereckých a tolik maňáskových. Měly jsme tady moc hezké marionety, velké asi metrové i teda s vysvětlením, jak to funguje a jak to je a proč to je a s ukázkou techniky vodění atd.. Nechci říct každý rok, ale byly jsme tam několikrát. Myslím si, že každé to dítě, co prošlo naší mateřskou školkou, vidělo v Klášterci nad Ohří výstavu marionet pana Kopeckého. Vždy tam s dětmi zavítáme. Děti mají možnost si to prohlédnout a vidět, jak to funguje. A maňásky máme normálně ve třídě ty prstové, dlaňové, deskové a různé. Také si děti vyrábějí na špejli hlavičky, maňásky a čepičky. A s tím hrají divadlo budka, řepa tyhle klasické pohádky. Od třídy berušek, až po složitější. Záleží prostě zase na nastavení té třídy a té učitelky na kolik je její herecký projev blízký.

14) Jakou máte zkušenost se soustředěním dětí na představení, jaká je v tomto ohledu Vaše zkušenost?

Myslím si, že s tímhle žádný problém nemáme. Pokud divadlo děti zaujme, tak udrží pozornost i celé představení. U menších dětí ta pozornost klesá většinou po dvaceti nebo třiceti minutách.

15) Máte ještě nějakou jinou zkušenost s divadlem v rámci mateřské školky, o které si myslíte, že je významná z vašeho pohledu? Hrajete sama divadlo? Hrajete s dětmi?

Divadla hrajeme. Já sama ho moc nehraju, protože já nejsem moc herec, ale mám tady paní učitelky, které jsou opravdu herečky tělem i duší. Hrají pro děti velmi často. Mají i takový repertoár. Tohle divadlo učitelky hrají i potom na den dětí pro naše bývalé absolventy prvňáky. Máme tak spolupráci se základkou, protože na tu základku chodíme často. Je pravda, že nám sem přišly i děti ze základní školy několikrát zahrát divadlo nebo nás také pozvaly k nim do školy, kde nám zahrály divadlo.

Respondent č. 2 učitelka působící v mateřské škole v Kadani (maloměsto)

- 1) Mohu se zeptat, jak dlouho působíte v této mateřské škole?**
Ve školce působím od roku 1992. Takže je to 25 let.
- 2) Myslíte si, že má divadlo ve výuce nějaký přínos? A pokud ano, jaký?**
Určitě má divadlo přínos ve výuce. Dá se říct, že vzdělává ve všech oblastech.
- 3) Zařazujete divadlo do vzdělávacího programu?**
Ano, zařazujeme.
- 4) Jakým způsobem divadlo zařazujete?**
Zařazujeme ho v nabídce v denních činnostech, ve výchovných oblastech nebo navštěvujeme divadla nebo také samy hrajeme divadla.
- 5) Navštěvujete s dětmi profesionální divadlo, pokud ano, jak často?**
Navštěvujeme. Jezdíme do Mostu do divadla Rozmanitosti a je to jednou nebo dvakrát do roka. Je to vždy vánoční představení nebo ke dni dětí. Jezdili bychom víckrát, ale to finanční stránka neumožňuje.
- 6) Využíváte také situace, kdy si herce pozvete přímo do mateřské školy, pokud ano, jak často?**
Využíváme, chodí nám různé nabídky od divadelních společností. Minimálně jednou za dva měsíce ji využijeme. Je to třeba i hudební divadlo nebo zaměřené na dopravní výchovu nebo na cokoliv, vždycky k té situaci, která je ve školce.
- 7) Probíráte s dětmi téma divadla ještě před návštěvou představení?**
Ano, vždycky u malých dětí určitě. Vždy je na tu situaci připravíme. Upozorníme je na to, co je čeká, kam jdeme nebo jestli jsme v mateřské škole nebo v divadle. Co se tam bude dít, aby věděly a byly připraveny.
- 8) Zajímalo by mě, zda po návštěvě divadla s dětmi diskutujete nad proběhlým představením zdali jej nějakým způsobem hodnotíte?**
Vždycky si o divadle povídáme. Většinou u menších dětí ne, ale u těch větších ano. Děti většinou kreslí dojmy z divadla nebo se snažíme prostě v dětech budít ty vzpomínky, aby vlastně věděli na čem byly, aby si to zrekapitulovaly, aby je to divadlo k něčemu dovedlo a nebylo jenom jako prázdná návštěva něčeho, ale mělo to nějaký výsledek.
- 9) Myslíte si, že divadlo ovlivňuje psychiku (předškolního) dítěte?**
Ano, určitě. Všechno v našem okolí ovlivňuje psychiku.

- 10) Jaký vliv mají podle Vás divadelní kulisy, osobnost a role herce na děti jako diváky v divadelním představení?**
Kulisy určitě bych řekla významnou, protože pokud je divadlo opravdu chudé, co se týče kulis, tak trvá déle, než děti zaujme. Herec musí být taky nějaká osobnost, musí děti taky zaujmout.
- 11) Myslíte si, že hraje pohádka důležitou roli pro rozvoj dětí a jejich chápání okolního světa?**
Samozřejmě. Do pohádky můžu zařadit cokoli, abych ty děti nějakým způsobem někam dovedla nebo motivovala. A jediné pohádkou a hlavně u malých dětí.
- 12) Co je pro Vás osobně důležité při výběru divadelního představení na které jdete sama jako divák ve svém volném čase?**
Určitě divadlo, do kterého půjdu. Musí mi být nějak povědomé nebo musím na něj slyšet nějaké dobré recenze. A také představení. Někdy jdu na představení, abych viděla nějakého známého herce nebo také na pořad, který proběhne v televizi a pak je v divadle nějaká jeho repríza a líbí se mi, tak na to určitě půjdu. A pak třeba na doporučení známých.
- 13) Jakému druhu divadla v mateřské škole dáváte přednost (hrané či loutkové)?**
Spíše hrané, ale když zařazujeme třeba v rámci výuky, tak používáme loutky. Víceméně maňásky. To je pro nás jako učitelky úžasná věc, jelikož je zařazujeme velmi často a děti tak s námi i lépe komunikují.
- 14) Jakou máte zkušenost se soustředěním dětí na představení, jaká je v tomto ohledu Vaše zkušenost?**
To záleží na věku dítěte. Když jsou to předškoláci, tak samozřejmě obsah divadla, děj chápou mnohem lépe a je lepší soustředěnost, a pokud je to trošičku vtipným a zajímavým způsobem hrané anebo je ten herec zatáhne do toho děje, zapojí ty děti, tak je vždy ta pozornost samozřejmě delší a vydrží třeba celé představení. U malých dětí například 2 až 3 roky je to horší. Po dvaceti minutách ta pozornost klesá, ale dá se to vydržet. Musíte je třeba pak vzít na klín a vysvětlit jim, aby to ještě vydržely. Nějakým způsobem je podržet, aby to dotáhly do konce.
- 15) Máte ještě nějakou jinou zkušenost s divadlem v rámci mateřské školky, o které si myslíte, že je významná z vašeho pohledu? Hrajete sama divadlo? Hrajete s dětmi?**
Náš kolektiv učitelek hraje divadlo pro děti. Vždycky si připravíme nějakou klasickou pohádku, třeba červenou Karkulku nebo Budulínka nebo cokoli. Zařazujeme do toho i komediální prvky a máme zkušenost s tím, že ty naše děti se na to ohromně těší a zveme na tohle představení i prvňáčky ze základní školy a ti se na to také hrozně těší. Vždy se velmi nasmějeme.

Respondent č.3 Ředitelka soukromé mateřské školy v Plzni (velkoměsto)

1) Mohu se zeptat, jak dlouho působíte v této mateřské škole?

Působím zde osmým školním rokem.

2) Myslíte si, že má divadlo ve výuce nějaký přínos? A pokud ano, jaký?

Určitě má přínos. Rozvíjí mluvený projev, sluchovou paměť, kooperaci mezi dětmi, radost z toho naučeného a potom z toho, že to mohou ukázat rodičům.

3) Zařazujete divadlo do vzdělávacího programu?

Ne tak často, jak bychom si představovali. Souvisí to s tím, že máme větší počet menších dětí a ty ještě nedokážou dobře pracovat v dramatické výchově. Takže pokud to jde, tak ano, ale ne moc často.

4) Jakým způsobem divadlo zařazujete?

Učitelky nehrají divadlo. To s dětmi neděláme. Navštěvujeme akorát divadelní představení a občas k nám přijde někdo do školky. Takže se děti seznamují s tím, co divadlo vůbec je a jak to probíhá. Divadelní představení jsme realizovali pouze dvakrát s tím, že se předváděla pohádka „ Boudo, budko“ a pak pohádka o princezně. Dramatizujeme málo vzhledem k věku dětí.

5) Navštěvujete s dětmi profesionální divadlo, pokud ano, jak často?

Navštěvujeme divadelní představení jednou měsíčně.

6) Využíváte také situace, kdy si herce pozvete přímo do mateřské školy, pokud ano, jak často?

Využili jsme to dvakrát nebo třikrát. Spíše to byly písničkové pořady, ale i doprovázené pohádkou. Většinou to naráží na to, že ty ceny toho představení jsou moc drahé pro školku, která je takhle malá jako my. A tím, že takhle máme měsíční návštěvy v L klubu, tak vlastně už nezařazujeme divadlo tady v místě, protože už by to bylo moc.

7) Probíráte s dětmi téma divadla ještě před návštěvou představení?

Maximálně jim povíme o tom, jak se pohádka jmenuje, ale téma jim nepřibližujeme. Ono nám to ani vlastně většinou to představení nesedí s tématem, který zrovna děláme. Takže moc ne.

8) Zajímalo by mě, zda po návštěvě divadla s dětmi diskutujete nad proběhlým představením zdali jej nějakým způsobem hodnotíte?

To je spíše otázka pro paní učitelky. Já nevím, ale bavíme se o tom, co se dětem líbilo, jaké charaktery tam byly, jestli se bály nebo nebály, ale více do hloubky to dělají paní učitelky, takže to je otázka spíše na ně.

- 9) Myslíte si, že divadlo ovlivňuje psychiku (předškolního) dítěte?**
Určitě ano, protože je tam klasická dvojice dobro a zlo. Pozitivní situace, následky a negativní situace.
- 10) Jaký vliv mají podle Vás divadelní kulisy, osobnost a role herce na děti jako diváky v divadelním představení?**
Pochopitelně velký, protože když jsou divadelní kulisy chudé, tak si děti to divadelní prostředí, tak nepřiblíží. Takže do toho děje té pohádky přirozeně tolik nevklouznou. A samozřejmě osobnost a role herce, tak jistě že ano. Pokud jako herec sám o sobě musí být dominantní, musí utáhnout to představení, musí ty děti umět zaujmout. Musí i občas opustit tu roli, když vidí, že ty děti třeba zlobí nebo musí reagovat na to, co oni třeba zakřičí. Takže určitě to velkou roli hraje, jak dokáže ty děti do toho děje vtáhnout, udělat si legraci nebo v nich vzbudit nějaké emoce. Takže určitě ano.
- 11) Myslíte si, že hraje pohádka důležitou roli pro rozvoj dětí a jejich chápání okolního světa?**
Jak už jsem říkala u předchozích otázek. Stejně tak čtení tak i divadlo. Učí poznávat svět okolo. Klasické dvojice dobro, zlo a následky nějakého jednání a poučení z toho. Takže samozřejmě ano.
- 12) Co je pro Vás osobně důležité při výběru divadelního představení na které jdete sama jako divák ve svém volném čase?**
Tak určitě žánr, i když já mám žánr velmi široký od záběru, takže mně nevadí ani činohra, ani jiné divadelní představení. Já jdu ráda na cokoliv. Co má relativně dobré kritiky, když je to totální propadák, tak vím, že na to nepůjdu.
- 13) Jakému druhu divadla v mateřské škole dáváte přednost (hrané či loutkové)?**
My chodíme s dětmi na hrané představení, takže spíše to hrané. To je spíše dané tou nabídkou, která nám je předkládána. Všechny ty nabídky jsou hrané, maximálně je tam jedna postavička třeba loutka nebo maňásek, ale klasické loutkové divadlo v nabídce toho L klubu není. Třeba divadlo Alfa, které hraje loutkové pohádky, tak to není tak úplně pro nás, protože mají spíše pohádky pro větší děti a my máme menší děti, tak to úplně nevím, jestli by to zvládly nehleděna to, že pro nás je to dopravně nešikovný, takže volíme z toho, co se nám předkládá nejbližší a to je to hrané divadlo.
- 14) Jakou máte zkušenost se soustředěním dětí na představení, jaká je v tomto ohledu Vaše zkušenost?**
Vlastně v zásadě jsme vždycky překvapeni, že to i ty malé děti dokážou vydržet, že sedí, koukají a někteří se do toho vysloveně ponoří víc a někteří méně, ale většinou nemáme problém s tím, že by se někdo nesoustředil nebo byl neklidný nebo to nevydržel. Jediné na co jsme narazili je to, že třeba když je tematicky zaměřena pohádka na čerty, tak ty děti se už předem bojí, protože to je pohádka o tématu nebo o postavě, z které mají předem strach nebo respekt, takže tam potom mohou třeba

brečet. To je jediné, co jsme takhle pozorovaly, ale v zásadě si myslím, že ty děti se soustředí na tu pohádku relativně dobře, a když se někdo nesoustředí nebo se bojí, tak sedí u nás na klíně, ale vždy se to dá zvládnout.

15) Máte ještě nějakou jinou zkušenost s divadlem v rámci mateřské školky, o které si myslíte, že je významná z vašeho pohledu? Hrajete sama divadlo? Hrajete s dětmi?

Sama divadlo nehraju. Občas si děti vytáhnou maňásky a postaví si divadlo. I to, že do toho divadla chodíme, tak děti s tím mají zkušenost. A to se odráží i v té spontánní hře dětí. Děti si samy vyberou a dokážou rozlišit i role. Opravdu si dají stoleček a ten kdo je herec, tak je za stolečkem a ti ostatní si vezmou židličky, koukají na ně, dokážou zatleskat a také ten příběh sledovat. Není to žádná pohádka, která je z žánrů těch klasických pohádek. Jsou to většinou nějaké scénky, které si to dítě na místě vymyslí. Při spontánní hře se ta zkušenost s divadlem u dětí objevuje. Nevím, co jiného bych k této otázce řekla.

Respondent č. 4 Učitelka působící v soukromé mateřské škole v Plzni

- 1) Mohu se zeptat, jak dlouho působíte v této mateřské škole?**
V této mateřské škole působím 6 let.
- 2) Myslíte si, že má divadlo ve výuce nějaký přínos? A pokud ano, jaký?**
Určitě ano. Děti se učí spolupracovat, učí se představitivostí, fantazie, rozvíjí svoji řeč atd..
- 3) Zařazujete divadlo do vzdělávacího programu?**
Ano, ale pouze dvakrát do roka.
- 4) Jakým způsobem divadlo zařazujete?**
Většinou si řekneme pohádku a pak ji dramaticky znázorníme.
- 5) Navštěvujete s dětmi profesionální divadlo, pokud ano, jak často?**
Ano, navštěvujeme. Jednou za měsíc.
- 6) Využíváte také situace, kdy si herce pozvete přímo do mateřské školy, pokud ano, jak často?**
Nevyužíváme.
- 7) Probíráte s dětmi téma divadla ještě před návštěvou představení?**
Ano, probíráme. Povídáme si o tom, co nás v divadle čeká, jak se máme chovat v divadle a také o čem ta pohádka bude.
- 8) Zajímalo by mě, zda po návštěvě divadla s dětmi diskutujete nad proběhlým představením zdali jej nějakým způsobem hodnotíte?**
Určitě, protože děti musí říct své dojmy z divadla a povídáme si o průběhu divadla. Jaké role jsme viděli, co se dětem líbilo atd..
- 9) Myslíte si, že divadlo ovlivňuje psychiku (předškolního) dítěte?**
Ano, určitě.
- 10) Jaký vliv mají podle Vás divadelní kulisy, osobnost a role herce na děti jako diváky v divadelním představení?**
Mají velký vliv. Děti se mohou do role vžít, mohou si později na tu roli hrát. A kulisy jsou také důležité. Když jsou dobré kulisy, tak je představení pro děti zajímavější a hezčí.
- 11) Myslíte si, že hraje pohádka důležitou roli pro rozvoj dětí a jejich chápání okolního světa?**
Určitě ano.

- 12) Co je pro Vás osobně důležité při výběru divadelního představení na které jdete sama jako divák ve svém volném čase?**
Já sama na divadlo nemám moc čas, ale když už jdu, tak se většinou přečtu recenze.
- 13) Jakému druhu divadla v mateřské škole dáváte přednost (hrané či loutkové)?**
Dáváme přednost hranému divadlu.
- 14) Jakou máte zkušenost se soustředěním dětí na představení, jaká je v tomto ohledu Vaše zkušenost?**
Vzhledem k tomu, že máme malé děti, tak na začátku jsou soustředění, ale třeba po půlhodině je představení přestane bavit. Děti vyrušují, přeseďávají si a nebaví je to.
- 15) Máte ještě nějakou jinou zkušenost s divadlem v rámci mateřské školky, o které si myslíte, že je významná z vašeho pohledu? Hrajete sama divadlo? Hrajete s dětmi?**
Jinou zkušenost s divadlem nemám. Já sama divadlo nehraji.

Respondent č. 5 Ředitelka státní mateřské školy v Plzni

- 1) Mohu se zeptat, jak dlouho působíte v této mateřské škole?**
V této mateřské škole působím 35 let.
- 2) Myslíte si, že má divadlo ve výuce nějaký přínos? A pokud ano, jaký?**
Určitě, rozvíjí rozhled dětí. A také do budoucna kulturní vyžití.
- 3) Zařazujete divadlo do vzdělávacího programu?**
Ano, zařazujeme, ale rodiče si platí každé to divadlo zvlášť.
- 4) Jakým způsobem divadlo zařazujete?**
Nejčastěji si zveme divadlo sem k nám.
- 5) Navštěvujete s dětmi profesionální divadlo, pokud ano, jak často?**
Ano, navštěvujeme, ale poslední dobou si spíše zveme divadlo do mateřské školy. Teď jsme zařazeni do projektu "Kouzelná flétnička" v plzeňském divadle Josefa Kajetána Tyla. Myslím si, že to je pro děti velkým přínosem. Děti byly nadšené. Další fází projektu je to, že herci navštíví naši školku a pak tedy jdeme na novou scénu. Tento projekt bude pro děti velkým přínosem. Přála bych to malým dětem a ne jen předškolákům.
- 6) Využíváte také situace, kdy si divadlo pozvete přímo do mateřské školy, pokud ano, jak často?**
Jak už jsem řekla, tak nejčastěji chodí herci k nám. Bohužel jsme se zatím nedostali do Alfy. Jsme objednaní, ale stále se nám nikdo neozval. Dříve jsme chodívali do Alfy, ale teď se tam nemůžeme dostat.
- 7) Probíráte s dětmi téma divadla ještě před návštěvou představení?**
Určitě to s dětmi probereme, tak náznakem o čem divadelní představení bude, jak se děti v divadle mají chovat.
- 8) Zajímalo by mě, zda po návštěvě divadla s dětmi diskutujete nad proběhlým představením zdali jej nějakým způsobem hodnotíte?**
Diskutujeme o tom. Pokud je tam něco, co děti opravdu zaujme, tak si pak děti kreslí obrázky na základě toho představení. V podstatě ty dojmy mohou nakreslit, ale spíše kreslí ty větší děti.
- 9) Myslíte si, že divadlo ovlivňuje psychiku (předškolního) dítěte?**
Podle mého názoru určitě ovlivňuje.
- 10) Jaký vliv mají podle Vás divadelní kulisy, osobnost a role herce na děti jako diváky v divadelním představení?**
Určitě velkou. Děti se v podstatě do toho divadla vžijí a dokážou se vžít i do role herců. Určitě to prožívají mnohdy více než dospělí.

- 11) Myslíte si, že hraje pohádka důležitou roli pro rozvoj dětí a jejich chápání okolního světa?**
Určitě.
- 12) Co je pro Vás osobně důležité při výběru divadelního představení na které jdete sama jako divák ve svém volném čase?**
Pro mě je důležité, kde to divadlo je a také autor divadelního představení. Já osobně mám ráda operety. Jinak já mám sama předplatné do plzeňského divadla Josefa Kajetána Tyla a také do Národního divadla.
- 13) Jakému druhu divadla v mateřské škole dáváte přednost (hrané či loutkové)?**
My spíše v mateřské škole vybíráme divadelní společnosti, se kterými máme zkušenost. Takže pak není rozdíl, jestli je to hrané divadlo jenom s herci nebo jen loutky, ale také se setkáváme s kombinovaným představením, kdy hrají herci i s loutkami.
- 14) Jakou máte zkušenost se soustředěním dětí na představení, jaká je v tomto ohledu Vaše zkušenost?**
Pokud představení děti zaujme, tak skutečně sedí jako "pěny". To jsem viděla teď, když jsme byli v divadle na tom projektu, tak děti byly nepředstavitelně hodné a úplně visely na těch hercích. Pokud je to nezaujme hned na začátku, tak bych řekla, že ty neposedné děti po chvíli začnou zlobit.
- 15) Máte ještě nějakou jinou zkušenost s divadlem v rámci mateřské školky, o které si myslíte, že je významná z vašeho pohledu? Hrajete sama divadlo? Hrajete s dětmi?**
Já sama přímo divadlo nehraji, ale v práci využíváme maňásky a nebo také využíváme našeho maskota. Ten je pro děti velice důležitý a zase záleží na tom, jak je na začátku motivujeme, protože naše děti s tím naším ježkem úplně žijí.

Respondent č. 6 Učitelka působící ve státní mateřské škole

- 1) Mohu se zeptat, jak dlouho působíte v této mateřské škole?**
V této mateřské škole jsem od roku 1982, takže 35 let.
- 2) Myslíte si, že má divadlo ve výuce nějaký přínos? A pokud ano, jaký?**
Já si myslím, že divadlo je základem pro práci s dětmi v mateřské škole. Děti se učí hrou v roli a nápodobou a vůbec učení je takové spontánní.
- 3) Zařazujete divadlo do vzdělávacího programu?**
Samozřejmě. Divadlo je základem pro naši práci a my pracujeme s divadlem po celý školní rok.
- 4) Jakým způsobem divadlo zařazujete?**
Jednak divadlo s externími pracovníky a jednak samy vybíráme pohádky k daným tématům. Děti rozpracovávají příběhy dle svých nápadů a fantazie.
- 5) Navštěvujete s dětmi profesionální divadlo, pokud ano, jak často?**
Jak už jsem se zmínila, tak do mateřské školy jezdí divadelní soubory a v tomto školním roce jsme měli první projekt. Spolupráci s divadlem Josefa Kajetána Tyla. Jednou za měsíc chodí externí pracovníci sem k nám do školky.
- 6) Využíváte také situace, kdy si divadlo pozvete přímo do mateřské školy, pokud ano, jak často?**
Ano, využíváme. Většinou jednou za měsíc.
- 7) Probíráte s dětmi téma divadla ještě před návštěvou představení?**
Ano, probíráme. Seznámíme je s konkrétním divadlem, můžeme s dětmi probrat kulturní chování, co se týče chování a podobně.
- 8) Zajímalo by mě, zda po návštěvě divadla s dětmi diskutujete nad proběhlým představením zdali jej nějakým způsobem hodnotíte?**
Po divadle si s nimi o tom povídáme a v dalších dnech navazujeme a případně pracujeme s tím tématem, které se objevuje v dalších činnostech.
- 9) Myslíte si, že divadlo ovlivňuje psychiku (předškolního) dítěte?**
Já si myslím, že vlastně divadlo ovlivňuje hodně psychiku a dítě vlastně tím svým dětským projevem odbourává svůj vlastní stres, že můžou spolu komunikovat a také si zvolí samy nějakou roli.
- 10) Jaký vliv mají podle Vás divadelní kulisy, osobnost a role herce na děti jako diváky v divadelním představení?**
Podle mého názoru má velký vliv. Děti si toho všímají, jaké jsou kulisy a my se snažíme i v naší práci, aby si děti samy zhotovovaly jednoduché kulisy a rekvizity k danému divadlu.

11) Myslíte si, že hraje pohádka důležitou roli pro rozvoj dětí a jejich chápání okolního světa?

Jak už jsem zmínila předtím, je to základem toho prožitkového učení.

12) Co je pro Vás osobně důležité při výběru divadelního představení na které jdete sama jako divák ve svém volném čase?

Pro mě je důležité určitě daný žánr, který já mám ráda. Mě se líbí i operety, takže podle toho vybírám, kam půjdu.

13) Jakému druhu divadla v mateřské škole dáváte přednost (hrané či loutkové)?

U nás využíváme všechno. Jak hrané, tak loutkové. Přednost nemohu říct, protože někdy se osvědčí více loutkové. Dětem se to líbí. A někdy zase se osvědčí to hrané divadlo. Když to děti zaujme, tak je celkem jedno, jaký druh divadla to je, ale chceme, ab děti měly možnost srovnávat, jak postavu člověka, který hraje roli, tak i loutku.

14) Jakou máte zkušenost se soustředěním dětí na představení, jaká je v tomto ohledu Vaše zkušenost?

Tak v naší mateřské škole, co mohu pozorovat se děti soustředí dobře, přináší jim to prožitek a vlastně rozvíjí takové empatické vcítění. Oni se vžijí do role toho herce, který je k tomu vybízí během toho divadla.

15) Máte ještě nějakou jinou zkušenost s divadlem v rámci mateřské školky, o které si myslíte, že je významná z vašeho pohledu? Hrajete sama divadlo? Hrajete s dětmi?

My máme zkušenosti tím, že hrajeme s dětmi. Největší projekt zatím, co jsme měli je pohádka o betlému, který jsme měli rozložený do třech týdnů před Vánoci a navazovalo ještě do období Tří Králů a děti mohly si ty role vybírat, měnit a pomáhaly ještě s výrobou jednoduchých převleků a rekvizit.

Respondent č. 7 Herec působící v divadle Alfa

1) Myslíte si, že návštěva divadla je oddělitelnou součástí společenského života?

Já si myslím osobně, že divadlo je strašně důležitý pro současnou společnost, protože ono v tom divadelním světě se říká, že divadlo nastavuje zrcadlo životu. V dnešní době lidi vůči tomu divadlu si myslí, na co chodit do divadla, když máme filmy a můžeme chodit na filmy, ale prostě je to poslouchat cédéčko nebo jít na koncert. Máte tam vlastně toho živého herce a živou situaci a do toho se tam neustále něco děje v tom divadle se může proměnit spousta věcí a takové ty blbosti, že někdo zapomene text, někdo se někam špatně podívá a to pak diváci mají radost, když vidí evidentní chybu na jevišti, když se ostatní herci začnou smát. A já si myslím, že to divadlo je pro dnešního člověka důležité, i když si to ani neuvědomuje.

2) Mohu se zeptat, jaké je Vaše vzdělání, co se týče divadla?

Já jsem vystudoval divadelní akademii múzických umění obor herectví alternativního a loutkového divadla a vystudoval jsem to na magistra umění.

3) Jak dlouho působíte v tomto divadle?

V divadle Alfa působím druhým rokem, ale předtím jsem tři roky působil ještě po jiných divadlech, ale to byly divadla pro dospělé, kde jsem byl rok v divadle v Liberci a předtím jsem byl v Ostravě v divadle Petra Bezruče. Divadlo jsem hrál už před školou, jelikož rodiče byli taky z oboru, takže poprvé jsem hrál divadlo, když mi bylo sedmnáct let, když máma odjela do Ameriky a řekla, že potřebuje zahrát představení na nějakém hradě. A já sedmnáctiletý vyklepaný kluk jsem prostě vůbec nevěděl, ale zvládl jsem to. A od té doby jsem to tak trošičku začal dělat.

4) Kolik představení zaměřených na dětského diváka ročně představujete?

Kolik jich odehrají? To jsou desítky představení. Je jich strašně moc. Nedá se to říct úplně konkrétně. My v Alfě děláme čtyři premiéry do roka a teď si představte, že jenom v tom premiérovém týdnu to představení odehrajeme klidně desetkrát nebo i dvanáctkrát. Pak je to na základě toho, jak moc se to představení líbí a jak je ty školy nebo mateřské školy chtějí. Nevím kolik představení, ale možná 100 nebo i více. Nikdy jsem to nepočítal, takže netuším. Dříve jsem si dělal bilanci, že během deseti dnů jsem dělal šestnáct představení, ale někdy zase neodehrají žádné. Je to proměnné, ale je toho docela dost. V dětském divadle se hraje opravdu dost, protože se hraje i dvakrát denně.

5) Zaměřujete se spíše na interpretaci klasické pohádky, kde se držíte známého scénáře, nebo se snažíte oživit klasický příběh vlastními zápletkami či vytváříte zcela nový příběh?

No tak v Alfě je to tak, že je to vždycky trošičku o něčem jiném. Občas, když se dělá pohádka, tak je potřeba udělat takzvaný jako titul na co lidé uslyší například Perníková chaloupka nebo Červená Karkulka takové známe tituly a k tomu se většinou napíše nějaký scénář, který vlastně zachovává tu původní pohádku, ale něčím ji ošperkuje a tak podobně. Pak jsou takzvané dramatizace knih, což třeba máme na repertoáru Pohoršovnu, což je kniha od Daniely Fišerové a máme Kosprda a Telecí, což je zase původně kniha od Evy Papouškové a s těmito knihami musí proběhnout dramatizace, což znamená že se z té knihy vezme příběh a upraví se to a přepíše se do divadelního scénáře, aby se z toho staly spíše situace a dialogy než třeba jen vyprávění příběhu. A samozřejmě pak jsou pohádky a inscenace, které vznikají na základě toho, že si to někdo vymyslí a to zase znám z té předchozí praxe s mojí mámou, která si téměř ve všech případech pohádky píše sama. Teď třeba udělala, že začal hodně frčet Halloween v České republice, tak napsala Halloweenskou pohádku, kde si řekla, co všechno tam uděláme. Takže se tam věnuje smrti, věnuje se tématu že zemřeli, duše babičky a dědečka na které se vzpomíná, že vždycky na Halloween ty duše obcházejí ty svoje bližní a nemohou s nimi úplně komunikovat, ale tak trochu ten jejich život ovlivňují a do toho tam má vlastně recept na dýňovou polévku, takže děti u toho naučí, jak se vaří dýňová polévka. A pak se vždycky snaží na něco konkrétně zaměřit v té pohádce. Například pohádka O malém tygrovi, která je podle knížky, ale tam si třeba řekla, že to bude pohádka pro děti, které neumí vyslovovat písmeno r. Celou dobu jsou tam tedy písničky, kde se třeba vrčí a různě si tam hraje lehce jako logopedicky, takže třeba i tahle mohou vznikat pohádky. A pak ještě máme s kolegou představení, které hrajeme tak jako nárazově. Hráli jsme to zatím jen jednou. Nazvali jsem to Improhádky a to je to, že vezmeme pár předmětů do tašky například maňáska, botu, lžící na boty a pár takových věcí a postavili jsme se s tím v Hradci na náměstí na festivalu s tím, že přišly děti a my jsme jim řekli, ať si řeknou jakou pohádku chtějí zahrát a my jim ji zahrajeme. A oni si řekly třeba Červenou Karkulku, tak jsme prostě navlékly ty věci a improvizovali jsme. Takže to takhle taky jde. Všechno jde.

6) Jaká jsou kritéria při sestavování scénáře dětského představení, jaké prvky pro vás hrají klíčovou roli ve vztahu k divákovi?

To je zajímavá otázka. Ono to diváka a hlavně to dítě musí bavit a zároveň to musí do toho života něco přinést. Ono dítě nejvíce baví, když se tam například dva panáci kopou do zadku, tak u toho se prostě dítě směje, ale pak si toho moc neodnese. Takže si myslím, že je důležitý do toho představení dát nějakou myšlenku něco jako o čem to hrajeme a proč to hrajeme. Je důležité si to uvědomit. Třeba, jak jsem říkal, jak napsala máma tu pohádku O malém tygrovi. Já jsem si třeba napsal Čertovskou pohádku, která se hraje okolo Mikuláše a já osobně mám třeba problém s tím, jak jsou na těch čertovských nadílkách zase děti, kteří se hrozně bojí čertů a dospělí, kteří jsou opilí, tak jsou vzadu a strašně se smějí tomu, že se to dítě bojí, řve a schovává se pod postel a má z toho panickou hrůzu. Tak já jsem napsal pohádku o tom, že ten čert, který chodí s Mikulášem a

andělem, ten je ve skutečnosti hodný, takže pokud potkáte čerta, který je zlý a dělá na vás bububu, tak to není pravý čert a vůbec se ho děti nemusí bát, ale pokud by děti potkaly čerta, který by byl na ně hodný a chtěl si s nimi hrát, tak to je ten pravý čert, ale bát se ho děti nemusí, protože si s nimi bude chtít hrát a bude na ně hodný. Takže vždy je důležité do té pohádky něco dosadit, protože hrát pohádku jen o tom, že se někdo kope do zadku to není úplně dobré. A je škoda dělat takové pohádky.

7) Uzpůsobujete délku představení dle věku diváka, konkrétně diváka mateřské školy?

Je to docela důležité a to nejen z pohledu těch herců, ale i z pohledu těch učitelek z mateřských škol, protože oni třeba vyžadují opravdu tři čtvrtě hodiny. Může to být delší, ale chtějí minimálně tři čtvrtě nebo čtyřicet minut. Ale pak jsou tam i některé děti, kterým jsou třeba tři roky a tu tři čtvrtě hodinu nevydrží sedět. Existuje jedna krásná pohádka, která se jmenuje Batosnění, která je pro děti od deseti měsíců a je takové, že z toho představení moc nemají, ale hraje se to v takové velké peřině a je to celé takové obrázkové a moc se tam nemluví, ale je to dost roztomilé a zároveň jako loutkářsky hrozně hravé. To představení trvá jen půl hodiny a mají problém občas to dotlačit do těch jesliček nebo školek, protože tam jsou ty učitelky zvyklé na to, že to představení má být minimálně tři čtvrtě hodiny a občas i vyžadují, že by to chtělo i hodinu a člověk se jim snaží říct, že hodinu opravdu děti špatně vydrží. Takže i v té Alfě, když se hrají pohádky pro ty nejmenší, tak to má od čtyřiceti do padesáti minut a pak pro ty větší děti to může být klidně i ta hodinka a ty dvanáctiletí vydrží i hodinu a deset minut, ale to už je maximum. Takže pro školku je takzvaná "povinnost" tři čtvrtě hodiny, ale sneslo by se klidně i méně. Některé děti se po chvíli, už tolik nesoustředí a to je pak škoda.

8) Myslíte si, že důležitou roli hraje maska, kostým, scénografie herce nebo jeho projev?

Všechno dohromady je hrozně důležité. Můžete postavit představení na jedné z těchto složek. Můžete to dostavit na tom, že máte divadlo masek, ale když máte divadlo masek, tak je potřeba i specifický herecký projev. A když už máte divadlo masek, tak je k tomu potřeba i ty masky dobře provést a k tomu je potřeba dobrá scénografie. A nebo pak máte třeba představení založené na hereckém projevu, ale zároveň, aby Vás bavil ten projev, tak musíme mít na co koukat, takže zase potřebujete dobrou scénografii a když máte herecký projev, tak zase potřebujete dobrý scénář. Takže všechny složky je potřeba propojovat. Něco tedy jde upozadit, vždycky nějaká část, na které nebudeme stavět, třeba nebudeme oblékat herce do nějakých pestrobarevných kostýmů, ale můžou být v takzvaně v civilním oblečení, ale musí to mít nějaký význam. Ale všechny ty složky musí být nějakým způsobem propojeny dohromady.

Respondent č. 8 Herec působící v divadle Josefa Kajetána Tyla

- 1) Myslíte si, že návštěva divadla je oddělitelnou součástí společenského života?**
Já si myslím, že určitě divadlo k životu patří.
- 2) Mohu se zeptat, jaké je Vaše vzdělání, co se týče divadla?**
Já mám vystudované gymnázium a konzervatoř.
- 3) Jak dlouho působíte v tomto divadle?**
V tomto divadle působím již 20 let.
- 4) Kolik představení zaměřených na dětského diváka ročně představujete?**
Představení pro děti v mateřské škole jsme začali hrát, až teď poslední dobou. Dříve jsme hráli pouze pro dospělé nebo pro rodiny s dětmi. Teď hrájeme pohádku O Jeníčkovi a Mařence a Muzikantskou rodinu.
- 5) Zaměřujete se spíše na interpretaci klasické pohádky, kde se držíte známého scénáře, nebo se snažíte oživit klasický příběh vlastními zápletkami či vytváříte zcela nový příběh?**
My herci dostaneme scénář, který je daný a my s ním nic nemůžeme dělat. Musíme vycházet přesně z toho, co máme dané ve scénářích. Charakteristika těch postav je velice stručná.
- 6) Jaká jsou kritéria při sestavování scénáře dětského představení, jaké prvky pro vás hrají klíčovou roli ve vztahu k divákovi?**
Já scénář nesestavuji. Vše je dané režisérem, takže my už se scénářem nemůžeme nic dělat.
- 7) Uzpůsobujete délku představení dle věku diváka, konkrétně diváka mateřské školy?**
Ano, uzpůsobujeme. Většinou u těch menších dětí to je přibližně třicet pět minut. U starších dětí se to pohybuje okolo tři čtvrtě hodiny.
- 8) Myslíte si, že důležitou roli hraje maska, kostým, scénografie herce nebo jeho projev?**
Pro představení je důležité vše. Já si myslím, že kolikrát je to i naše samotné přání. Vlastně už se zkouší a jde to do finále a teď se řekne, tak a už jen kostýmy a kulisy. Protože už máte nějakou představu o té postavě, už nějaký charakter do toho dáváte, ale ten kostým Vám pomůže dokončit tu scénu.

Respondent č. 9 Herečka působící v divadle Josefa Kajetána Tyla

1) Myslíte si, že návštěva divadla je oddělitelnou součástí společenského života?

Já si myslím, že určitě. Pro děti hlavně kvůli představitosti a pro jejich vývoj.

2) Mohu se zeptat, jaké je Vaše vzdělání, co se týče divadla?

Já mám vystudovanou konzervatoř a také operní zpěv a AMU.

3) Jak dlouho působíte v tomto divadle?

V divadle Josefa Kajetána Tyla působím od roku 1988. Takže 29 let.

4) Kolik představení zaměřených na dětského diváka ročně představujete?

Vyložené představení pro děti moc nehrajeme. Dříve jsme takové představení určené pro dětského diváka nedělali. Spíše jsme hrály představení pro rodiny s dětmi. Až teď poslední dobou hrajeme vyložené cíleně pro mateřské školy. Kromě pohádky O Jeníčkovi a Mařence hrajeme také Muzikantskou rodinu.

5) Zaměřujete se spíše na interpretaci klasické pohádky, kde se držíte známého scénáře, nebo se snažíte oživit klasický příběh vlastními zápletkami či vytváříte zcela nový příběh?

My máme pouze scénář podle kterého se řídíme. V podstatě ta pohádka se musí vejít do tři čtvrtě hodiny a když jsou k tomu psané písničky, tak se v podstatě ten příběh zkracuje. U dětí stačí vlastně ukázat dobro a zlo.

6) Jaká jsou kritéria při sestavování scénáře dětského představení, jaké prvky pro vás hrají klíčovou roli ve vztahu k divákovi?

To už je dané režisérem, choreografem. Oni nám řeknou, co přesně po nás chtějí a do toho my nezasahujeme.

7) Uzpůsobujete délku představení dle věku diváka, konkrétně diváka mateřské školy?

V podstatě paní Ročáková, když začala dělat dětské představení, tak říkala, že se domlouvala s učitelkami a že jí samy řekly, aby to ty děti vydržely, tak by mělo být představení okolo tři čtvrtě hodiny jako školní hodina, aby to spadalo do těch padesáti minut.

8) Myslíte si, že důležitou roli hraje maska, kostým, scénografie herce nebo jeho projev?

Pro dotvoření nějaké představitosti pro dítě je důležitá určitě ta maska. Nemyslím tím, že si nalepíme masku, ale myslím líčení. Pro dotvoření příběhu si myslím, že určitě je důležitá.

Respondent č. 10 Tvůrčí divadelního spolku DINO pan Karpíšek

1) Myslíte si, že návštěva divadla je oddělitelnou součástí společenského života?

Já si myslím, že divadlo je velice důležitá věc, aby ty děti nerostly jako dřív v lese. Já osobně jsem docela skeptický, poněvadž si myslím, že za těch dvacet let co to děláme, tak úroveň dětského diváka, taková ta mentální, jak ve školkách, tak na základních školách docela klesá. Děti jsou daleko míň pozorní a tékavější. Je to taková ta klipová kultura, že neustále musí člověk přicházet s novými podněty. Více děti vtahovat do děje, aby udržely pozornost. Myslím si, že je to tím, že jsou teď samé počítače, tablety a možná je to taky tím, že se nevyběhají a jsou takoví neklidní. Stejně jako ty hudební klipy na ně působí dost negativně. Myslím si, že třeba dost negativně působí i mnohé pohádky, které se vysílají na dětských kanálech obzvlášť ta produkce japonská, kde neustále spolu bojují. Takže my, kteří jsme byli odkojení na Spejblovi Hurvínkovi na Kocourovi Mikešovi, Křemílek a Vochooměrka, takové ty klasické pohádky. To už v dnešní době lidé neznají. Každý jde po takových těch lákavých věcech. Naštěstí se ty pohádky objevují ještě ve večerníčcích, ale otázkou je, zda na to děti ještě koukají. A to se týká vlastně toho celkového pojetí našeho divadla.

2) Mohu se zeptat, jaké je Vaše vzdělání, co se týče divadla?

Já jsem vzdělán v jiném oboru. Vždycky jsem tušil, že se budu hudbou živit, takže jsem si pak dálkově vystudoval hudební teorii na akademii múzických umění, aby prostě člověk něco teoretického měl.

3) Jak dlouho působíte v tomto divadle?

Hudební divadélko DINO existuje bezmála dvacet let. Ačkoli já osobně jsem začal dělat hudebně výchovné pořady s takovým hudebním divadlem a s kapelou, už někdy v letech 1988 - 1989. Sice to bylo těžší, poněvadž to podléhalo všemožným schvalovačkám, ale už tehdy mě to zajímalo.

4) Kolik představení zaměřených na dětského diváka ročně představujete?

Nedokážu to úplně říci, ale minimálně dvě stovky nebo možná i tři stovky představení. Dost často máme dopoledne dvě představení, ale někdy zase jen jedno nebo dokonce žádné. Někdy jich máme více a někdy zase méně. Letos před Vánocemi jsme jich za jeden den stihli osm představení, ale to bylo jen půlhodinové představení.

5) Zaměřujete se spíše na interpretaci klasické pohádky, kde se držíte známého scénáře, nebo se snažíte oživit klasický příběh vlastními zápletkami či vytváříte zcela nový příběh?

Využívám vlastní zápletky například o ztracených housličkách, kde je zlý kouzelník Tichomol. Takže využívám vlastní zápletky, vlastní písničky i scénáře. Zatím děláme pouze klasickou pohádku Čerta a Káču a teď máme nachystanou Sůl nad zlato. My se snažíme pozitivně motivovat k něčemu hezkému a k něčemu přirozenému. To znamená, že jim tam předvádíme

hlavně věci z dědictví minulosti, z historie, děláme spoustu hudebně výchovných pořadů, kde dětem ukazujeme třeba nástroje, co jsem navozil z cest po světě, protože jsem měl štěstí, že jistou část života jsem strávil vystupováním po světě. Takže jsem si dovezl od bicích nástrojů po strunných a všelijakých nástrojů. Pro děti je nejlepší všelijaké ty bicí nástroje, různé chřestidla atd.. Snažíme se děti vtahovat na to jeviště, mohou si ty nástroje také půjčit, osahat, vyzkoušet, aby nežily v takové té virtuální realitě. To je asi ten problém té současnosti, že si děti najdou všechno na internetu, ale my se snažíme, aby to viděli a mohli si na to sáhnout, takže když účinkujeme v nějakém pořadu jako ve středověku, tak jsme oblečení v gotice, máme tam ty repliky nástrojů z dvanáctého, až patnáctého století a myslím si, že je to pro děti zážitek. Je našťastí spousta škol a školek, kde si to uvědomuje vedení a učitelky, ale divím se, tomu, že existují i takové školky, ale ono se to týká spíše základek, že ředitel má pocit, že tohle je přežitý styl a že děti si vše najdou v tom virtuálním světě. S tímto tedy absolutně nesouhlasím a myslím si, že ty děti ze školek, co nás navštěvují, tak z toho mají opravdu zážitek. Naším cílem je dělat to tak, aby se bavily děti, učitelky a konec konců i my samy, poněvadž je to náš styl života a způsob obživy, tak bychom určitě nechtěli dělat něco, co nás nebaví. Myslím si, že máme dost vysoko nastavenou laťku uměleckou, ale i linii autocenzury, aby jsme dětem dodávali to nejlepší, co v té dané chvíli jsme schopni. Především bych v téhle souvislosti chtěl zmínit mojí kolegyni paní Kubištovou, která je zpěvačka, hudebnice a herečka. A myslím si, že i má takový hezký mateřský přístup k dětem, takže kdybych někdy měl tendenci někde šlápnout vedle, tak mě snadno zkoriguje. My si teda sami píšeme písničky nebo tedy píši já. Píši také texty a nebo i celé scénáře těch pohádek. My se nevěnujeme klasickým pohádkám jako například O Koblížkovi, ale děláme hlavně pohádky hudební a nebo vyloženě koncerty písniček, kde ty písně jsou psané s jasným cílem na dětského diváka. Chceme, aby si s námi děti zpívaly my je učíme různé pasáže, kde můžou opakovat části textu a my se je to snažíme naučit. Podotýkám, že děláme tyto věci i v angličtině. Dokonce jsme vydali i cédéčko v angličtině, které bylo teda z peněz evropské unie na takový projekt angličtina ve školkách. Vydali jsme také dalších pět hudebních cédéček. Ty naše pořady jsou tematizované tak, že si zpíváme o pejscích nebo kočičkách nebo také pojdte s námi do zoo či do cirkusu. V celkové nabídce máme tak padesát pořadů. Také děláme pořady s takovým cestovatelem, který dětem sděluje svoje zážitky, poznatky ze všech možných končin světa například počínaje Eskymákama přes Mexiko po Tibet a lidojedy, kde se teda dozví, že lidi už dávno nejí atd.. Tak já je vždycky do té země pozvu, slyší tam písničky o té zemi. Nebo také děláme hudebně vzdělávací pořady například Já píšťalka, kdy dětem předvedeme všechny možné dechové nástroje, ale především různé druhy píšťal od maličkých zobcových flétniček po basovou, etnickou nebo indiánskou.

6) Jaká jsou kritéria při sestavování scénáře dětského představení, jaké prvky pro vás hrají klíčovou roli ve vztahu k divákovi?

Když vytvářím scénář, tak se snažím, aby ty děti mohly spolupracovat a nemusely jen pasivně sedět. Nejen, že se jich hodně ptáme, ale někdy si také samy mohou volit průběh děje a ovlivňují ho. Děti se mohou také stát samotnými herci. Tohle jsem poznal v Americe, kde se takhle chovají k dospělým divákům. Snažím se takhle pozitivně ty děti motivovat. Myslím si, že dělat jako by mezi herci a diváky bylo sklo není nic dobrého a to by se mi určitě nelíbilo. My se ani nestydíme děti občas v průběhu představení nějakým způsobem napomenout.

7) Uzpůsobujete délku představení dle věku diváka, konkrétně diváka mateřské školy?

Ano, uzpůsobujeme délku představení. Většinou děláme představení, které trvá přibližně čtyřicet pět minut. V podstatě u těch mateřských škol jde vidět, že tam stačí spíše ještě méně, poněvadž mají ke konci menší pozornost a jsou unavené.

8) Myslíte si, že důležitou roli hraje maska, kostým, scénografie herce nebo jeho projev?

Myslím si, že je důležité všechno. Vše se propojuje, jak maska s kostýmem, tak i scénografie a určitě i projev herce.

Respondent č. 11 Tvůrce doprovodných programů k divadelnímu představení

1) Velice mne zaujala Vaše dílna, kterou vykonáváte po skončení divadelního představení. Mohla byste mi říci pár informací o této dílně, kterou vytváříte?

Nejčastěji je to tak, že každý měsíc je tu pohádka. Zveme sem profesionální, poloprofesionální, ale také i neprofesionální divadlo, ale v určité kvalitě. Většinou jsou to divadla o jednom nebo dvou hercích, kteří hrají tady na Moving Station. Já jsem si říkala, že děti jdou na pohádku a odchází s tím, že se na ni jen koukly. Tak aby měly děti z toho divadelního představení větší prožitek a mohla proběhnout další reflexe, tak následuje k tomu dramatická dílna, která je tak přibližně dvacet minut, kdy na tu pohádku navazujeme a hrajeme si například na různé postavy, které se v představení objevily nebo si hrajeme s tématem divadelního představení. Někdy se také stává, že představení je interaktivní, tak v tu chvíli tyto dílny vypouštíme, protože ta dílna už je součástí představení. Také máme výtvarnou dílnu, která je spíše taková katarzní, uvolňující, kdy se to zase týká toho představení. Nechávám ji hodně otevřenou a volnou. Například dám dětem k dispozici různý materiál a řeknu jim, ať si vyrobí pelíšek, jelikož předešlé představení bylo o spaní. Nebo když je představení o pejskovi, tak si děti mohou vytvořit postavu pejska. Není to takové, že bych jim řekla, vystřihněte si kolečko k tomu si dáte trojúhelník a tak podobně. Využívají svoji fantazii a představivost. Je to přesně jejich výrobek, tak jak ho chtějí ony samy. Snažím se, aby ten materiál opravdu byl široký. Máme taky zkušenost s tím, že se někdy zapojí i samy maminky a vznikají tu někdy opravdu báječné projekty.

2) Jaké činnosti do tohoto programu zařazujete?

Spíše se budu držet té dramatické dílny, protože ta výtvarná dílna je asi jasná. Tak u té dramatické dílny většinou začínáme v kruhu. Často používám pohyb v prostoru právě v tom kruhu, kdy děti za zvuku hudby nebo nějakého hudebního nástroje se pohybují a při stopnutí hudby se děti zastaví, takové štronzo a u tohoto je možnost zadat nějaký úkol například udělat živé obrazy. Někdy si hrajeme na to představení například, když bylo představení o medvědovi, který se nafukoval, tak jsme si to také vyzkoušely s dětmi nebo jsme také cvičili pejsky. Jsou to jednoduché hry.

3) Jak často tyto dílny pořádáte?

Vždycky jednou za měsíc, když je tu divadlo.

4) Jaké věkové kategorie dětí se mohou zúčastnit?

Otvíráme to věku od dvou let a jsou tady občas i děti, kterým je deset let. Pěkné je na tom to, že se zapojují všichni a spolupracují. U větších dětí je ta spolupráce jednodušší, protože už spoustu věcí chápou.

5) Jakou máte zkušenost s pozorností dětí?

Když tady bylo divadlo na háčku, které mělo na konci představení kouzlo pozveme Vás k nám na jeviště, poďte s námi. Tak se dílny zrušili, jelikož už to bylo zahrnuté na konci představení. Taky to představení bylo asi jen půl hodiny. Když ty dílny po představení jsou, tak je vždy před nimi deseti nebo patnácti minutová přestávka, kdy si děti mohou na chvíli odpočinout a dojít na záchod. Také tady nezůstávají všechny děti, některé odchází rovnou po představení. Děti si mohou vybrat, jestli se chtějí zúčastnit nebo nechtějí. Trváme na tom, aby s dětmi chodili i rodiče. Také jsme tady jednou měli představení, které bylo unikátní, jelikož bylo určené pro děti, už od deseti měsíců. Dělají ho bývalí studenti DAMU a je to velmi zajímavé představení. Takže tu byla i jiná věková kategorie dětí, ale dílen se zúčastnily i větší děti.

6) Co Vás inspiruje, když vymýšlíte aktivity?

Prvním aspektem je udržet pozornost dětí správná rychlost, střídání, pohyb, poslouchání. Důležité je, aby vše fungovalo a děti vše dokázaly zvládnout. Samozřejmě mě inspiruje představení. Někdy představení znám, ale někdy vím jen příběh z vyprávění. Vždy se snažím najít téma sjednocené s představením, abychom z toho něco vypíchlí.

7) Máte danou kapacitu dětí pro tyto dílny?

Těchto dílen se mohou zúčastnit všechny děti, které navštíví divadelní představení. My to děláme tak, že píšeme na letáčky, aby se přihlásily děti do dílen předem. Kdyby se náhodou stalo, že by přišlo velké množství dětí, tak bychom řekli, že mohou jen ti, kteří se přihlásily, ale to se nám zatím nikdy nestalo.

Tabulka č. 3 Aktuální dostupná profesionální divadla pro mateřské školy v Kadani a v Plzni

Aktuální nabídka profesionálních divadel (r.2016/2017)	
Plzeňský kraj	Ústecký kraj
Divadlo Alfa Plzeň	Divadlo Rozmanitostí Most
Divadlo J. K. Tyla Plzeň	Městské divadlo v Mostě
Divadlo Dialog Plzeň	Činoherní studio Ústí nad Labem
Divadlo Pluto Plzeň	Městské divadlo Děčín
Divadlo Dráček Plzeň	Divadlo K. H. MÁCHY Litoměřice
Divadélko Kuba Plzeň	Docela velké divadlo Litvínov
Nána divadélko Plzeň	Krušnohorské divadlo Teplice
Stálá divadelní scéna Klatovy	Vrchlické divadlo Louny
Divadlo ŠUS Rokycany	Divadlo „M“ Duchcov
Hudební divadélko DINO Chrást u Plzně	Severočeské divadlo Ústí nad Labem